

Luomuliitto

20 - V U O T T A

Luomuliitto **20** vuotta!

Luomuliitto 20 vuotta
Luomuliiton 20-vuotisjuhla-julkaisu

Julkaisija:

Luomuliitto ry
Hämeenkatu 14
11100 Riihimäki,
puh. 019 764 540.

Päätöimittaja:

Heikki Koskimies
heikki.koskimies@luomuliitto.fi

Ulkoasu:

Jarkko Lavila
Novaco osk.
PL 259,
33101 Tampere
gsm: 044 5210 814
jarkko.lavila@novaco.fi

Paino:

Uusimaa Oy, Porvoo

Kirjoittajat, kuvaajat:

AP–Arja Peltomäki, BS–Brita Suokas,
EP–Esa Partanen, HK–Heikki Koskimies
IP–Inka Paananen ja sivuilla mainitut kuvaajat.
LLA–Luomulehden ja -liiton arkistot
Kannen kuva: Arja Peltomäki.

ISBN 952-99214-1-1

Arvoisa luomun ammattilainen

Tänä vuonna tuli kuluneeksi 20 vuotta siitä, kun Suomen luonnonmukaisen viljelyn yhdistysten liitto ry (SLVYL) perustettiin. Silloin luonnonmukaista tuotantoa oli vasta muutamilla kymmenillä tiloilla. Harva uskoi, että luomusta tulee menestyvä ja monimuotoinen tuotantotapa, jonka osuus Suomen peltoalasta kasvaa seitsemään prosenttiin, mikä on kolmanneksi eniten Euroopassa.

Liitto perustettiin 16.6.1985 Partalassa Juvalla. Perustajajäseninä olivat Ekoviljelijät ry, Biodynaaminen yhdistys ry, Etelä-Savon luonnonmukaisen viljelyn yhdistys ry, Suomussalmen ekoviljelijät ry, Elävä Maa ry ja Savonlinnan seudun luonnonmukaisen viljelyn yhdistys ry. Yhdistyksen tavoitteeksi asetettiin luomutuotannon edistäminen, tarkkailu-järjestelmän perustaminen ja tuotannon tarkkailu.

Kahden vuosikymmenen ajan liitto on edistänyt luomutuotantoa pitkäjänteisesti. Luomutuotanto on vakiinnuttanut paikkansa sekä viljelijöiden että kuluttajien keskuudessa. Motivoituneet ja ammattitaitoiset viljelijät ovat taanneet luomun menestyksen. Näin on myös jatkossa. Liitto jatkaa viljelijän tukemista menestyvään tuotantoon.

Kuuntelemme viljelijöitä monin tavoin. Laadimme jatkuvasti monia tukijärjestelmien kehittämiseen tähtääviä esityksiä ja toimimme asiantuntijana päätöksentekotasolla. Viljelijälähtöisyys ohjaa toimintaamme, sillä tyytyväinen viljelijä on ensisijainen tavoitteemme. On tärkeää, että viljelijä voi keskittyä tuotantoon ja jättää asiantuntijaedunvalvonnan omaan tuotannonalaansa perehtyneiden ammattilaisten käsiin.

Tämä juhlalehti raottaa verhoja Luomuliiton kullissien taakse. Annamme puheenvuoron henkilöille, joille luomutuotannon edistäminen on ollut kunnia-asia ja jotka ovat menestyksekkäästi sitä hoitaneet.

*Risto Mäkipernaa
puheenjohtaja*

*Arja Peltomäki
toiminnanjohtaja*

1985

Kuva: Jukka Rajala

Kuva: J. La

Hannu Kovanen, 54 v, Mikkeli

Hannu Kovanen, Luomuliiton toiminnanjohtaja 1987 – 1991

Luomuviljelylle virallinen asema

Suomen luonnonmukaisen viljelyn yhdistysten liitto ry perustettiin luonnonmukaista viljelyä edistävien viljelijä- ja kuluttajayhdistysten yhteisiintymistä varten. Näin kiteyttää ensimmäisen hallituksen jäsen Hannu Kovanen. Hallituksessa Kovanen edusti Etelä-Savon luonnonmukaisen viljelyn yhdistystä eli ELVYä.

Opiskelija Hannu Kovanen oli tutustunut luomuviljelyn järjestötoimintaan Saksassa ja Sveitsissä jo 70-luvulla kiertäessään luomututkimuslaitoksia. Hän ja monet muut varhaiset aktiivit näkivät että luomuviljelylle maatalouden erilaisena suuntauksena, piti saada virallinen asema sekä politiikassa että markkinoilla.

Haluttiin näyttää luomun koko kuva

Hannun oma yhdistys ELVY ry (nykyisin Saimaan Luomu ry) toimi vilkkaasti Mikkelin ympäristössä ja yhdistyksen toimistoon tuli maailman luomuliikkeen IFOAM:in tiedotuslehti. Luomuoipintokerhossa tehtiin suunnitelmia luomuviljelyn näkyvyyden parantamiseksi. Maakunnista katsoen julkisuus painottui biodynaamisen tuotantoon ja Etelä-Suomeen.

Biodynaaminen yhdistys oli vanhin ja jä-

senmäärältään suurin, puolet kaikista luomuyhdistysten jäsenistä. Etelä-Pohjanmaalla, Hämeessä, Kainuussa ja Etelä-Savossa oli kuitenkin toinen puolisko, jotka halusivat tulla myös kuulluksi. Meneillään oli eriytyminen biodynaamisen tuotantotavan ja orgaanisbiologisen, pohjoismaissa nyt vallitsevan luomun välillä.

Tarvittiin yksi osoite

Valtakunnallisen liiton perustamisvaihe vei vuosia. Nimikysymys oli Hannun mukaan tärkeä. Etsittiin tapaa saada aikaan yhteisiä asioita ajava järjestö. Nimi ratkaistiin niin, että ei puhuttu luonnonmukaisesta viljelystä suoraan, vaan yhdistysten yhteenliittymisestä.

Kaksikymmentä vuotta sitten luomuväeltä ei pyydetty kannanottoja, vaan luomuväki tarjosi niitä. Haettiin rahaa markkinointiin, koulutukseen ja neuvontaan, tutkimustoiminnan aloittamiseen ja luomuviljelijöille suunnattuun maataloustukeen. Yhdistysten edustajat matkustivat maa- ja metsätalousministeriöön, eduskuntaan ja Maaseutukeskusten liittoon. Pyynnöt kilpistyivät vastakysymykseen: ketä te edustatte? Mitä muut yhdistykset sanovat, jos annamme tuen teidän alueellenne tai yhdistykselle?

Tarkkailu yhtenäisti laatua

Luonnonmukaisen viljelyn valtakunnallista järjestöä tarvittiin myös kohottamaan luomuviljelijöiden ammattitaitoa. Moni luomuviljelijä oli maallemuuttaja. Viljely alkoi toisinaan yritysten ja erehdysten kautta ja kaupakunnostusohjeita ei noudatettu. ”Kun kaupankäynti tapahtui suoraan viljelijän ja kuluttajan välillä, myyjän persoona pystyi silottamaan tuotteen karkeuden. Kun haluttiin myydä tavaraa myllyille ja leipomoille, se ei enää toiminut” Hannu Kovanen toteaa.

Tuotemerkki- ja laatuajattelu oli keino tuotteiden laadun parantamiseksi. Erottuvuutta tarvittiin myös vähittäiskaupan hyllylle pääsyyn. ELVY:llä oli käytössä oma ”käden ja taimi”-merkki, biodynaamiset käyttivät Demeter merkkiä ja Bios ry:n 4H ryhmällä oli oma merkintänsä. Mutta suuri osa tuotteista myytiin merkittä ja ilman standardeja.

Liiton ensimmäiseksi tehtäväksi tuli kehittää yhteinen merkki ja sen taustalle luomuviljelyn ohjeet. Merkiksi otettiin ohranjyvän päällä tyynenä lekotteleva leppäkerthu.

BRITA SUOKAS

1986

Luomutilojen määrä: 40 kpl.

*Kari Ilmarinen,
luomuviljelijä 76 v, Iitti*

- Luomuliiton puheenjohtaja 1985–1988
- Eläkeläisen on pitänyt vaihtaa konjakkimerkki halvempaan ja Renault Fuego vanhaan mersuun
- Suosikkikone: Ford 5000 vuodelta 1970 "ei ole tarvinnut vielä korjata"
- Viimeksi luettu kirja: Matti Lukkari "Iisalo kärkeen, soturiveljesten tarina"

Kari Ilmarinen, Luomuliiton puheenjohtaja 1985 – 1988

Tavoite oli uskottavuus

Kari Ilmarinen, luomuviljelijä Iitistä, arvelee, että pääsi Luomuliiton ensimmäiseksi puheenjohtajaksi, koska hänellä oli hieno auto – sillä pääsi nopeasti kokouksiin kautta Suomen. Lisäpainoa valinnalle antoivat Ekoviljelijät ry:n varapuheenjohtajuus ja sanavalmius.

"Halusimme silloin tehdä "lm-viljelystä" uskottavan kotimaisen vaihtoehdon", Kari Ilmarinen kertoo. "Meille oli jo kertynyt kokemuksia miten apulannaton viljely saadaan toimimaan ja oli aika jakaa niitä. Mukaan lähteneet isojen tilojen isännät lisäsivät myös luomuviljelyn uskottavuutta, sitä että se toimii myös Suomessa", muistaa Kari Ilmarinen luomun tilannetta 20 vuotta sitten.

Luomuviljelijöiden uskottavuutta kyseenalaistettiin Ilmarisen puheenjohtajuuden aikana. "Naapurikontrolliin kuuluvia soittoja tuli

minullekin usein. Soittajat kertoivat, että heidän kylänsä luomuviljelijä levittää apulantaa öisin. Mutta mistä sen tietää oliko soittajilla itsellään puhtaat jauhot pussissa! Arvaan, että useimmiten ei ollut" sanoo Kari Ilmarinen.

Suoramyynti tuotti motivaatiota

Ilmarisella luomuviljely alkoi siirtämällä kolmasosa pelloista luomuun. Alalla viljeltiin juureksia ja viljaa hiutaleiden ja jauhojen raaka-aineeksi. Koko tila siirrettiin luomuun myöhemmin luomutuen myötä vuonna 1990.

"Silloin 80–90 -luvun taitteessa viljeltiin ihmisille sitä, mitä he halusivat. Tuli hyvä mieli kun näki, että tuotteet tyydyttivät ostajia. Se oli elämäntapa, jolla yritettiin tulla toimeen. Ja lisäksi äijä pääsi reissuun jakamaan tuotteita."

Sama asiakaslähtöisyys ilmeni Luomuliiton tarkkailutoiminnassa. Hyväksymispää-

tökset tehtiin tarkkailulautakunnissa. "Niissä oli aina edustettuna kuluttajat eikä Eu-miehiä, ja niin pitäisi olla vieläkin", on Kari Ilmarisen vakaa käsitys. "Ollaan hakoteillä kun ei pidetä kiinni luomun suomalaisuudesta."

A. I. Virtanen luomun esi-isä

Suomalaisuus oli tärkeä lähtökohta 1980-luvun luomuviljelylle. Samanaikaisesti kansainvälisyys oli arkitoimintaa luomun järjestöelämässä ja neuvonnassa. Matkoja tehtiin monesti Itämeren alueelle. Vuonna 1988 pidettiin Mikkeliissä Tertin kartanossa Ifoam:in pohjoismainen tapaaminen ja vuonna 1986 oli kokoukset jo Hauholla.

Ilmarisen tilalla suomalais-kansainvälisyys ilmeni käytännössäkin. "Meillä luomuviljely lähti liikkeelle A. I. Virtasen opeilla ja siitä jatkettiin jenkkien biodynaamisen viljelyn malleja hyväksikäyttäen."

HK

Heikki Laukkanen, Partala ry:n puheenjohtaja

Osaamisen siirto onnistuu

Maaseudun kehittämiskeskus Partala ry perustettiin kuten Luomuliittokin vuonna 1985. Partala ry:n tehtävä oli käynnistää luomualan tutkimus- ja tiedostustoiminta. Samana vuonna perustettiin tutkimusasema virallisesti.

"Partala on osoitus siitä, että osaamisen siirto onnistuu", sanoo Heikki Laukkanen. Hän on ollut Partala ry:n hallituksen jäsen heti tultuaan Juvan kunnanjohtajaksi vuonna 1986. "Juvalla on iso joukko esimerkillisiä luomutiloja. Niiden tilojen, ja vähän laajemminkin etelä-savolaisten viljelijöiden, luomutuotannon aloittaminen ja siinä menestyminen kuuluvat yhteen."

"Juvalla meillä on yhteisönä voimaa uskaltaa lähteä uusiin asioihin, vaikka niissä on ollut katkeriakin vaiheita." Juvalaisten yhteishankkeiden pioneeri oli vihannestuotannon aloittaminen. "Sitten tuli luomu, Partala ja luomumeijeri. Kalkkunateurastamo tehtiin välillä ja nyt on tulossa tryffelisieni", innostuu Heikki Laukkanen.

Luomu on osaamista

"Luomussa on ollut monenlaisia vaiheita ja monen eri vaiheen pioneereja. Martti Talvela oli oman aikansa tärkeä aloittaja. Sitten tulivat muut partaiset pioneerit Partalaan. Yhtä tärkeitä olivat myös "mtk-laiset" pioneerit,

perusviljelijät jotka aloittivat luomun vuoden 1990 vaiheilla."

"Luomun tekijät ovat olleet osaavia, niin tutkijat, neuvojat kuin viljelijätkin", kiittää Laukkanen. Luomu on profiloitunut koko maakuntaa. Se näkyy nyt mm. Helsingin Yliopiston laajana luomuyksikkönä ja ammattikorkean ympäristöntutkimuksessa.

Partalan lopettaminen katkeraa

"Luomututkimuksen lopettaminen Juvalta on meille katkeraa". Sen järkevyyttä ei voida ymmärtää Juvalla. "Näyttää siltä, että luomututkimukselta haluttiin ottaa pois sen itsellisyys, jotta se ei näkyisi luomun nimellä ulospäin".

Luomututkimuksen aloittamisessa oli tärkeänä tekijänä jo 1970-luvulla virinnyt Mikkelin ekolääni-ajatus. Silloin oli tarve tutkia ja kehittää viljelyä ja myös maaseutuyhteisöä. Se oli selkeästi vaihtoehtotoimintaa.

Pioneereja tarvitaan

Vuoteen 1990 tultaessa Partala oli jo vauhdissa, mutta rahoitus oli suuri pulma. "Luomututkimus koettiin silloin ideologiseksi. Asialle tämäkin pioneerivaihe oli varmaan hyväksi. Ilman sitä ala ei olisi voinut eriytyä ja nousta esille", Laukkanen arvioi.

"MTT:een liittymisen jälkeen vuonna 1990 Partala ry otti tehtäväkseen tiedotta-

1987

Luomutilojen määrä: 82 kpl.

Kuva: Juvan kunnan arkisto

Heikki Laukkanen,
kunnanjohtaja, 53 v, Juva

- Maaseudun kehittämiskeskus Partala ry:n hallituksessa vuodesta 1986, puheenjohtaja 2000–
- Mm. Etelä-Savon maakuntahallituksen jäsen ja maaseutuohjelmatyöryhmän pj.
- Seuraava maraton Lissabonissa tämän vuoden joulukuussa
- Viimeksi luettu kirja: Samuli Skurnikin "Suomalaisen talousmallin murros suljetusta sääntelytaloudesta kaksinaapaiseen globaalitalouteen"

misen ja tietopalvelun. Viimeiset vuodet yhdistys on ollut tarkoituksella hiljainen, mutta nyt mietitään, "pitäisikö taas palata juurille" pohtii yhdistyksen puheenjohtaja Heikki Laukkanen.

HK

Maaseudun kehittämiskeskus Partalan ry:n perustava kokous 1985. Allekirjoittamassa prof. Eero Varis, mv Heikki Kervinen ja mmyo Tapio Reinikainen

Kuva: Pentti Luodalahti

Urho Kari, Luomuliiton puheenjohtaja 1989 – 1992

Luomu oli omavaraisuutta

Johtava ajatus luonnonmukaisessa viljelyssä oli Urho Karin aktiivisimpina vuosina omavaraisuus. ”Me halusimme 80-luvulla tuottaa terveellistä ruokaa ilman ulkopuolisia panoksia. Tilakohtainen omavaraisuus oli luomun tärkein asia”.

Mutta aika muuttuu, nyt pinnalla ovat ympäristö, terveellisyys ja eläinten hyvinvointi. Ne ovat asiat, jotka luomuun liitetään. ”Ei silti, nimenvaihdos tekee usein hyvää, ja luomuviljelijöiden on yhä tärkeää olla esillä ja kulkea ajan mukana”.

Tuki myös osaa tilasta luomuna viljeleville

Urho Kari oli Luomuliiton puheenjohtaja vuonna 1990, kun Suomeen saatiin ensimmäinen valtion luomutuki. Luomuliitto ehdotti sitä jo aikaisemmin 80-luvulla, ja syksyllä 1989 asia nytkähti nopeasti eteenpäin. Kävi jopa niin, että ministeriöstä soitettiin Karille, että odotamme nyt ehdotustanne luomutueksi.

Luomuliitossa tukeen suhtauduttiin innostuneesti. Mutta liitossa oli myös sisäinen oppositio, johon puheenjohtajakin kuului. Tuki haluttiin maksettavaksi myös vain osan tilastaan luomuun siirtäville viljelijöille. Koko tilan siirtäminen oli heidän mielestään taloudellista uhkapeliä, johon viljelijöitä ei pidä ohjata.

Nyt ajatus luomutuen maksamisesta maatalan osalle tuntuu jo oudolta, mutta vuonna 1989 se ei sitä ollut. Samaa aihetta pyöriteltiin ainakin vielä keskustelujen tasolla vuon-

na 1995 luomutuen muuttuessa osaksi ympäristötukea. Ja Ekoviljelijät ry:ssä, jonka puheenjohtaja Urho myös oli samoihin aikoihin, heräsi 1990-luvun alkuvuosina keskustelu starttityypen sallimisesta luomussa. Esimerkiksi 30 – 50 kg väkilannoitetyyppä hehtaarille oli ollut käytäntö luomutiloilla kymmenen vuotta aikaisemmin. Se takasi hyvät sadot ja paransi erityisesti ravinnetasetta. Ehdotukseksi se kuitenkin jäi.

Laidunviljely kehittyi Liiton avulla

Karilla ongelmana olivat laitumet. Lypsykarjaa oli jo silloin noin 40 päätä. Laidunala oli kyllä tarpeeksi, mutta se oli ”ketunmultaa”, luonnostaan hapanta hienoa tai karkeaa hietaa. Siinä palkokasvit eivät menestyneet. ”Silloin ei vielä käytetty valkoapilaa ja alsikeapilaa. Samoin virna laidunkasvina odotti löytämistään. Ja raiheinää ei uskallettu ajatella ilman lannoitusta apulannalla.”

Pyöränvälipakkeri on luomukone

1980-luvun pioneeriaikana liiton kokouksia pidettiin usein maataloilla. ”Sieltä meille tulivat ideat uusista laidunsiemensekoituksista” Urho jakaa tunnustusta. ”Nyt laitumet kasvavat liikaa”, lisää keskusteluun nykyinen isäntä Ville Kari. ”Valkoapila ja raiheinä puskevat niin, että ne täytyy niittää syksyisin, jotta nurmet eivät homehdu”. Urho täydentää vielä, että viljelyn onnistuminen riippuu monesta asiasta ja puhuu innokkaasti uusista koneista; letku-

1988
1989

Luomutilojen määrä: 160...373 kpl.

Urho Kari, mv., 69 v, Lehtimäki

- Luomuliiton hallituksessa 1985 – 1992, puheenjohtaja 1989 – 1992
- Lypsykarjatila Lehtimäellä Etelä-Pohjanmaalla, eläkkeellä vuodesta 1999
- Nyt: renkinä poikansa Villen talossa; vapaa-aikana rakentaa maatalousmuseota
- Puinut vuonna 2005 noin 100 ha viljaa
- Suosikkikone: häikäpönttöauto
- Viimeksi luettu kirja: ”joku sotakirja se oli”

levittimestä, takapyörä-kylvökoneesta ja pyöränvälipakkerista.

Luomusopimus Karilla tehtiin vuonna 1994, jolloin oltiin valmiita jättämään väkilannoitteet pois kaikilta lohkoilta.

HK

Kuvat: LLA

Pusseja tarvitaan aina

Luomuun on aina kuulunut tiivis yhteys tuottajien ja kuluttajien välillä. Se on edellyttänyt pusseja. Luomuliiton toimintaan kuului siksi pussikauppa 1990-luvun loppuun asti.

Luomuliiton entinen markkinointisihteeri Marja-Leena Tiusanen muistaa, että ainakin jo vuonna 1987 tehtiin kopiokoneella etikettejä liimattavaksi luomupakkausten kylkeen. Silloin työ tehtiin ELVYn, Etelä-Savon Luonnonmukaisen Viljelyn Yhdistyksen eli nykyisen Saimaan Luomu ry:n, nimissä. Pusseissa oli ELVYn logo, mutta pusseja sai myös ilman logoa muualle Suomeen. Pian pussivälitys laajentui Suomen Luonnonmukaisen Viljelyn Yhdistysten Liiton, SLVY-liiton eli nykyisen Luomuliiton toiminnaksi.

Itsepainetut pussit

SLVYL:n ja ELVY:n alkuaikana pussien valmistustekniikka oli omissa käsissä. ”Työpäivän jälkeen jäimme toiminnanjohtajan, Kovasen Hannun, kanssa tekemään pussitilauksia saplunalla. Yhdessä illassa painoimme ehkä 200 – 300 säkkiä. Enempää ei mahtunut kuivumaan Suntiokujan toimistoon Mikkelissä”.

Saplunalla pusseja painettaessa ”logo” oli vielä tilanteen mukaan vaihtuva. ”Viljapusseissa se oli tähti ja perunapusseissa peruna. Tekstinä oli LUOMU painettuna samanlaisin pyöreän kirjaimin kuin myöhemmin nähtiin Leppäkerttumerkin alla. Ja tietysti selostus mitä luomu tarkoittaa.”

Mikkelin messut panivat pakkaamaan

Mikkelin luomumessujen merkitys pakkausten kehittymiselle oli suuri. Alussa pussit oli-

vat yleispusseja. Esimerkiksi viljapussi, johon pakkaaja kirjoitti kylkeen sisältääkö se kaura- hiutaleita vai jotain muuta. 90-luvun puolivälissä pussit saivat nimet kylkeen, mutta yhä tarvittiin pusseja, joihin viljelijä itse kirjoitti tuotteen nimen tai kiinnitti tiedot tarrana.

Pakkausvälytys kasvoi, mutta pusseja myytiin yhä myös pieniä määriä kerrallaan jopa 10 kappaleen erissä. Helpotusta jakeluun tuli alueyhdistyksiltä, kun monet yhdistykset ottivat liitolta suurempia erii pusseja omilla tunnuksillaan.

Viivakoodi uudisti pussit taas kerran

”Ensimmäistä kertaa Luomuliiton toimistolle Vantaalle töihin tullessani ihmettelin aika paljon, kun pusseja oli rullakoittain kaikkialla. Mutta ymmärsin pian, ne olivat tarpeen, sillä pussikauppa oli vilkasta”, kertoo Heidi Backman luomu-uransa alusta vuodesta 1997.

Kaikkissa pusseissa ei ollut viivakoodia ja pussikauppa kärsi siitä. ”Suoramyynti kuluttajille jatkui täysillä, mutta kauppoihin ei pääsyt ilman viivakoodeja”, arvioi Heidi.

Pussivälityksen ikuisuusongelma on ollut niin Heidin kuin Marja-Leenankin aikana, että ”pussitehtaat myisivät 100 000 pussin erää, mutta monet meidän asiakkaamme ostavat niitä 200 kappaleen erissä.” Luomuliiton tehtävä on ollut kerätä pienistä puroista suuri virta, mutta pääomaa se on sitonut ja pusseista on tullut kalliita.

Tarvittiin pääomasijoittajaa

Vuonna 1999 pussikauppa siirtyi Heidin perustaman yrityksen toiminnaksi, Fin Luomus otti tehtäväkseen rahoittaa pussivarasto ja hoitaa jakelu. ”Olin suorittanut töiden ohes-

1990

Luomutilojen määrä: 671 kpl.

Marja – Leena Tiusanen, 56 v, Kuopio

- Luomuliiton taloudenhoitaja ja markkinointisihteeri ym. 1992 – 1998, sitä ennen sijaisuuksia
- Nyt toimistopalvelutöitä Kuopiossa omassa yrityksessä
- Suosikkikone: ompelukone (lastenlasten takia)
- Viimeksi luettu kirja: Kaari Utrion Saippuaprinsessa

Heidi Backman, 30 v, Anjalankoski

- Luomuliiton toimistosihteeri 1997 – 2001
- Äitiyslomalla 8 kk ikäisen Oskarin kanssa
- Töissä huolitsijana Haminassa, omassa pihassa 4 ponin tarha
- Suosikkikone: sähkövatkain
- Viimeksi luettu kirja: H. C. Andersenin satuja vaippapaketin lahjakirjasta

sa kauppaopiston ja oma yritys kiinnosti. Uusi värikäs pussi lisäsi aluksi menekkiä, mutta edelleen ongelma oli sama kuin Luomuliiton aikaan. Pienistä tilauksista ei kerry tarpeeksi menekkiä”, Heidi tunnustaa. Nyt Fin Luomuksen pussit ovat poistomyyntinä kuten myös painolaatat.

HK

Luomua tehtiin tunnetuksi

Tämän vuoden huhtikuussa 70 vuotta täyttänyt Ensio "Enska" Heikkinen kehuu naama loistaen tyttärensä Sonjan 6-vuotiaasta Leevi poikaa erinomaiseksi talikkomieheksi. Leevi on ollut talikonvarressa kaksivuotiaasta lähtien. Vaari ihailee pikku-ukon otteita työkalun käytössä; kaikki liikkeet ovat tarkoituksenmukaisia ja juurikasta, lanttua, porkkanaa ja sipulia nousee kohta kuin aikuiselta!

Itsekin pienestä pitäen kotitilallaan viljelyhommiin osallistunut Enska harjoitti aluksi tavanomaista viljelyä aikansa viimeisimmillä menetelmillä. Rahtiruiskutuksiakin hän ehti tehdä koko kylälle. Pikkuhiljaa viljely alkoi tuntua yksitoikkoiselta. Aina samaa ohjelmaa keväin syksyin. Kehitystä huomasi vain muokauskaustarpeen kasvamisessa vuosi vuodelta.

Luomu vei lähituotantoon

1980-luvun alkupuolella hän pani merkille, että apilan avulla, ilman väkilannoitteita maa kasvaa kuivanakin kesänä. Enska alkoi sovittella viljelykiertoa siihen malliin, että apilan tyyppilaitaus saadaan talteen. Viljely kääntyi luonnonmukaiseen suuntaan.

Enskan vaimolla Anitaalla meni aluksi muutamia vuosia ennen kuin luottamus isännän valitsemaan viljelytapaan vahvistui. Varsinainen valvottu luomutuotanto alkoi 1986. Hyvin pian Heikkisten tuotteita alettiin kysyä suoraan tilalta. Kasvilajivalikoimaa piti laajentaa vihanneksiin ja juureksiin viljan, perunan, naudanlihan ja kananmunien lisäksi. Tuotanto alkoi muotoutua ruokapiirien tarpeita vastaavaksi.

Viime vuonna Enska ja Anita luopuivat tilan omistuksesta nuorten Sonjan ja Simon hyväksi. Enska ja Anita vastaavat vielä jokapäiväisistä tilan töistä ja nuoret osallistuvat töihin huippuaikoina. Edelleen Mäkelän tila on täyden palvelun talo ruokapiireille.

Ensimmäinen vuoden luomuviljelijä

Luomuliitto valitsi ensimmäisen kerran vuoden luomuviljelijän vuonna 1991. Heikkisen Enskalle ja Anitalle titteli sopi kuin valettu. Heidän otteensa viljelyyn on ollut läpi vuosien hyvin ammattimainen ja tuotannolle on itse etsitty mahdollisimman lyhyt markkinatie. Yhdistelmä toimii esimerkillisesti, eikä se ole pienimmässäkään ristiriidassa luomuun hyvin sopivan säästeliään elämäntavan kanssa.

Heikkiset ovat kertoneet toiminnastaan avoimesti yksittäisille vieraille ja vierailijaryhmille. Moni asiakas ja viranomainen on täällä nähnyt miten luomutuotanto toimii. Vierailuilla on ollut merkitystä tuotteiden kysyntään ja yleiseen tietoisuuteen luomuruuan tuotannosta koko Etelä-Suomessa. Vieläkin Enska toivoo varsinkin ammattikeittäiden hankintahenkilöiden tulevan tutustumaan tuotannon alkupäähän suoraan tiloille.

Enska oli perustamassa Etelä-Suomen Luonnonmukaisen viljelyn yhdistystä, ESVYä vuonna 1988. Hänen lähes kymmenen puheentoimintavuoden aikana luomu kasvoi moninkertaisestiin mittoihin. Sen ajan periaatteistaan ei mies ole luopunut. Luonnonvarojen tuhlailu saa hänet edelleenkin vakavoitumaan.

1991

Luomutilojen määrä: 950 kpl.

Ensio ja Anita Heikkinen, 70 v, Mäntsälä

- Mäkelän Luomutilan "myyntitykki"
- Nykyään valvoo tilanhoitoa, kerää kananmunia, markkinoi, palvelee asiakkaita, jakelee
- Suosikkikone: kyntöaurat, varsinkin nyt, kun maan pehmittä luomuvuosien aikana 70 hevosvoimaa vetäisi jo 6 terästä auraa
- Viimeksi luettu kirja: "Päätalot on tullut luettua"

Luomun nykytilanteeseen hän on hieman pettynyt; pitääkö kestävämmän vaihtoehdon nousta esille vain kriisitapausten kautta?

Hän itse käyttää autoa vain silloin kun kускаa tuotteitaan asiakkaille. Tyylilleen uskollisena hän esitti viime huhtikuisen merkkipäivän kutsussa, että paras huomionosoitus on, kun tulette muulla kuin autolla. Niinpä muutamaa vuotta nuorempi velipoika polkaisi juhlakahveille Olkisille polkupyörällä Korsosta. Matkaa tuli 65 kilometriä yhteen suuntaan.

ESA PARTANEN

VUODEN LUOMUTUOTTAJAT

1991	Anita ja Ensio Heikkinen	Mäntsälä
1992	Jaana ja Ensio Pietikäinen	Pielavesi
1993	Stina ja Bjarne Back	Mustasaari
1994	Sirkka ja Kalervo Rekola	Kangasala
1995	Seija ja Paavo Rantanen	Aura
1996	Timo Kallio	Suonenjoki
1997	Annikki ja Markku Suuriniemi	Kajaani
1998	Eija ja Erkki Laaksonen	Sysmä
1999	Kari ja Juha Raininko	Lieto
2000	Jukka Kääriäinen	Mikkeli
2001	Laura Suvanto	Parainen

2002	Tuula ja Jussi Pietilä	Hausjärvi
2003	Sirkka ja Hannu Anttila	Myrskylä
2004	Sari Engren ja Pasi Julku	Luvia
2005	Päivi ja Marko Väljä	Kauhajoki

VUODEN LUOMUYRITTÄJÄT

2000	Tenhon tila, Riitta ja Kosti Tenho	Kullaa
2001	Muumaa Ay	Juva
2002	Lassen Luomu Oy, Lasse Kulmala	Perniö
2003	Lumola Oy, Esa Auvinen	Kiuruvesi
2004	Elomestari Oy, Petri Leinonen	Tornio
2005	Jukan Kotiliha, Outi ja Jukka Uusi-Kouvo	Punkalaidun

Kuvat: LLA

Jaana ja Ensio Pietikäinen, vuoden luomuviljelijät 1992

Leppäkertun lennättäjiä

Ensimmäisen luomutarkastuksen Pietikäisen Jaanan ja Ension puutarhatilalla teki vastikään luomuneuvojana Joroisissa aloittanut Jukka Rajala vuonna 1983. Jaana oli itse aloittanut luomuviljelyn ja vihannesten torimyyntin mitä parhaimmalla paikalla, Kuopion torilla, ja tarvitsi todistusta luomun luotettavuudesta.

Vuonna 1983 Suomessa ei ollut yksitäisiä valtakunnallisia luomusääntöjä. Etelä-Savon luomuyhdistyksellä, Ekoviljelijöillä, Biodynaamisella yhdistyksellä ja 4H:n Bios ry:llä oli kullakin omat, toisiaan muistuttavat, säännöt tai ohjeet. Tarkastuskäynnillä keskusteltiin tarvittavasta siirtymäajasta ja päädyttiin siihen, että vuoden siirtymäaika on riittävä. Pietikäisen pellot olivat olleet lannoittamatta jo vuosia aikaisemmin. Samanlainen harkinta on mahdollista nykyäänkin, mutta se pitää tehdä hakemuksena TE-keskukselle.

Luomutodistus asiakkaita varten

Kuopion torilla, luomutiskinsä ääressä, Jaanalla oli todistus esillä. Tosin moni ohikulkija suhtautui siihen ylimielisesti, että ”joo joo, kylähän todistuksia voi kirjoittaa...”. Oikeille ostajille todistus oli silti tärkeä ja myynti kasvoi.

”Tärkeätä oli, että joku tarkasti ja todisti. Mitä luotettavampi ja nimekkäämpi taho, sitä parempi.” Luomutarkastuksen ja leppäkertun merkitys oli suurimmillaan Jaanan mielestä EU:iin liittymisen aikaan. EU-jäsenyys selkeytti tarkastuksia ja myös asiakkaat suosivat kotimaista luomua. ”Mutta se meni pian pieleen, tarkastuksista tuli niin byrokraattisia että pieni monialayrittäjä jäi rattaisiin.”

Luomumerkki tarkoittaa Jaanalle yhä Leppäkerttua. Se oli Pietikäisen Biologisten tuotteiden tarkastusmerkki vuosia. 2000-luvulle tultaessa sen ohien otettiin Aurinkomerkki, jonka kuluttajat olivat oppineet tuntemaan markettien vihannesmyynnistä. ”Sääli, että Leppis jäi sivuun. Siitä olisi pitänyt tehdä aiinoa luomumerkki.”

Katetta kaalille ja kasvihuoneeseen

Pietikäisen kasvihuone on maapohjalla, kivennäismaalla. Tomaatit, kurkut, basilikat ym. kasvatetaan lannan voimalla ja viherkatteen avulla. ”Puuta täytyy koputtaa, kun tämän sanon; juuristotauteja ei ole ollut, ja luulen, että syy on jatkuva viherkatteen käyttö. Maa on hyvässä kunnossa ja elävää.”

Avomaalla katetta levitettiin kaaleille käsi-

1992

Luomutilojen määrä: 1305 kpl.

Jaana Pietikäinen, 48 v, Pielavesi

- Luomuliiton hallituksessa 1988–1991, MTK:n luomuvaliokunnassa 1992–
- Luomua Kuopion torilla 1982–2003, ”myynnissä kaikki muut vihannekset paitsi kaurajuuri”
- Puutarhaviljelmä Pietikäisen Biologisten yhdessä puolisonsa Ension kanssa
- Nyt keraamikko-opiskelija Kuopion ammattikorkeassa, kasvihuone tuottaa yhä, pellot vuokrattu luomuun
- Suosikkikone: ”tietokone vai kaalinistutus-kone? tietokone, sillä oli hieno tehdä kirjanpito jo kun ne olivat vielä uusia”
- Viimeksi luettu kirja: rautatieasemalta ostettu pokkari ”For ever...” koulun kieliopiskelujen tueksi

työnä peräkärystä. Eniten katteen käyttöä rajoitti nurmiloikkojen kasvu eikä levityksen työläys. ”Kaalit piti kyllä kaivaa esille katesilpuna alta, mutta kaali kasvoi hyvin kunhan edes lehden reuna jäi näkyviin. Eikä etanoita ollut. Eikä tarvinnut kitkeä, jos katetta oli tarpeeksi.”

Luomuliitosta MTK:oon

”Luomu ja tavanomainen eivät mielestäni ole kilpailijoita. Tavanomainenhan on joutunut nyt jo kilpailuun ulkomaisten tuotteiden kanssa. Kotimainen luomutuotanto on mahdollisuus meille kaikille” sanoo Jaana.

”Samasta syystä, että luomu ja tavanomainen eivät kilpaile, halusin mukaan MTK:n vastaperustettuun luomuvaliokuntaan. MTK:n tehokas organisaatio piti saada heräämään luomuun, jotta syntyisi myös tuloksia. Moneen asiaan on vaikutettu, ja päättäjiin on mielestäni ollut hyvä yhteys, ja MTK:n sisällä valiokunta on saanut luomulle jalansijaa. Mutta silti, onko meitä vaivannut eripuraisuus vai saamattomuus kun monta asiaa on yhä alkutekijöissään?” Jaana miettii.

HK

Stina ja Bjarne Back, vuoden luomuviljelijät 1993

Ruotsinkielisten viljelijöiden etumatkaa

Lehmät syövät mieluiten ruohon aitojen alta ja kivien ympäriltä, paikoista joihin ei levitetä väkilaannoitteita. ”Rupesin ajattelemaan, että pakkohan ruohon on olla siellä parempaa kuin lannoitettu ruoho. Ja päällekkäin ajettuja, kahdesti lannoitettuja kohtiahan ne eivät syö lainkaan” huomioivat Bjarne ja Stina Back jo vuonna 1979.

Ensimmäisen luomutuen tullessa käyttöön 1990 Backin tila Mustasaassa, Vaasan lähellä, oli jo valmiiksi luomussa. Kokeilut herneellä, persianapilalla ja virnalla oli aloitettu jo 10 vuotta aikaisemmin. ”Alussa ajattelimme, että ehkä viisi hehtaaria voidaan viljellä ilman kemialla. Mutta kun se onnistui, siirrettiin koko tila”. Suurena yllykkeenä lopettaa apulanton käyttö oli havainto, että siirryttäessä ”lannoittamattomaan” rehuun, myös lehmien asetonitauti väheni.

Svenska Österbotten oli johtava luomumaakunta

Ruotsinkielinen Pohjanmaa oli 1990-luvulla pitkään Suomen johtava luomumaakunta. Maakunnassa olivat jo ennen Backia vaikuttaneet monet biodynaamisen viljelyn pioneerit. Luomusopimuksia Pohjanmaalla tehtiin keväällä 1990 eniten koko maassa, niitä solmittiin 106.

”Luomutuki oli silloin 2800 mk/ha. Se oli

sen ajan kesantopalkkioon verrattava summa” muistelee Bjarne 90-luvun alun kultavuosia. ”Verottajalle meni siitä kyllä paljon, meillä verot nousivat kolminkertaisiksi vuonna 1990.”

Luomulle yleinen hyväksyntä

Tärkeää rannikon luomupioneereille oli saada maatalouden johto vakuuttuneeksi luomun elinkelpoisuudesta. Sen takia eräänä 90-luvun alun kesänä Bjarne ja Stina kutsuivatkin maakunnan ”herrat” tutustumaan tilaansa ilman tiedotusvälineiden mukanaoloa. Lehtijuttuja oli ollut jo monta sitä ennen. Käynti onnistui ja eräs mukana olija totesi, ”nyt alkaa jo vanha agronomikin uskoa luomun mahdolliseksi.”

”Oman neuvojan saaminen vaikutti paljon luomun leviämiseen maakunnassa” sanoo Bjarne. Neuvojan luotettiin ja luomuviljely levisi. ”Tietysti meillä Vaasan rannikkoseudun viljelijöillä riikinruotsin merkitys oli suuri. Ruotsissa luomu oli lähtenyt liikkeelle muutamaa vuotta aikaisemmin kuin Suomessa. Ja televisiostahan me katsomme ruotsalaisia ohjelmia.”

Pian perustettiin oma luomuyhdistys Österbottens Ekologiska Förening. ”Oli tärkeää kokoontua yhteen ja keskustella.” Saman yhdistyksen puitteissa Bjarne pääsi itsekin neuvoksi, sillä 90-luvun alussa puheluita tuli Backille hyvinkin 20 kertaa viikossa.

1993

Luomutilojen määrä: 1599 kpl.

Bjarne 58 v ja Stina Back 54 v, Mustasaari

- Lypsykarjatila, ”luomumaitoa tilatankin kraanaan asti” (Valio lopetti luomumaidon keräilyyn Milkan liitoksen jälkeen)
- Siementuotantoa ja kauppaa nimellä Sulvan Siemen-Solfs Frö
- Suosikkikone: traktori ”ajan traktoria 1000 tuntia vuodessa”
- Viimeksi luettu kirja: ruotsinkielisen neuvonnan SLF:n Lönsam mjölkproduktion (Kannattava maidontuotanto)

Kaurasta pikasäilörehua ja juolavehänä pois

Bjarne pitää rikkaruohoja suurimpana syynä nyt menossa olevaan luomutilojen vähenemiseen. Mutta huomauttaa, ettei myöskään kaikkia keinoja torjua rikkaruohoja ei ole käytetty. Osa luomuviljelijöistä on ”jatkanut kemiallista viljelyä ilman kemiallisia panoksia”.

Backilla on maitokarjan lisäksi siementuotantoa. Se on pakottanut hakemaan tehokkaita keinoja rikkaruohojen torjuntaan.

Backin siementimotei perustetaan usein pikakesantoon. Timotei ja suojakasvi kaura (280 kg/ha) kylvetään pikakesantoon mahdollisimman lähellä viimeistä kylvöpäivää 15. kesäkuuta. Ennen kylvöä pelto kynnetään ja muokataan. Kuukauden kuluttua kylvöstä kaura korjataan pois säilörehuksi, jotta timotei ehtii vahvistua ennen talvea. Tukihakemuksissa nurmi on Cap-säilörehu.

Viime kesänä ”pikakaurarehusta” saatiin satoa noin 7–8 t/ha. Sen jälkeen timotei sai kasvaa puhtaassa maassa. Asiaan tietysti kuuluu, että saman lohkon kesannointi aloitetaan edellisenä syksynä vähintään sänkimuokkauksella.

HK

Kuva: HK

1994

Luomutilojen määrä: 1818 kpl.

Sirkka Rekola 60 v ja Kalervo Rekola 60 v, agr., Kangasala

- Biodynaamista viljelyä vuodesta 1973
- Jos joskus on vapaata "lähdetään katsomaan mitä on tilan ulkopuolella – jo Kanavan kahvilassa käynti on lepoa"
- Suosikkikoneet: Sirkka, liimapistooli. Kalervo, hydraulihalkoja.
- Viimeksi luettu kirja: Kalervo, Ehrenfried Pfeiffer: Ein Leben für den Geist.

Kuvat: HK

Sirkka ja Kalervo Rekola, Vuoden luomuviljelijät 1994

Kokonaisuus ennen kaikkea, myös juhannuksena

Rekolan biodynaamista leipää syötiin 20 vuotta sitten Vaasasta Helsinkiin, Porista Lahteen. "1990-luvulla tulivat luomuleivät. Ne veivät meidän leipämme markkinoita, mutta kilpailu on luonnollista. Vaikka markkinat ovat nyt pienet, haluan pitää biodynaamisen leivän markkinoilla, se on tärkeää" sanoo Sirkka Rekola.

Rekola on maamme vanhoja luomutiloja, biodynaaminen tila ja tilakokonaisuus. Sirkka ja Kalervo ottivat tilan haltuunsa vuonna 1973 ja neljä vuottamyöhemmin koko tilaa viljeltiin jo biodynaamisesti.

Emolehmät tilakokonaisuuden takia

Rekolaille tilakokonaisuus on asian ydin. Silti hekin ovat joutuneet antamaan periksi rationalisointipaineelle, vähän. Lypsykarjasta luovuttiin, kun sille ei ollut aikaa vihannesviljelyn, torimyyntin, leipomisen ja sosiaalisen toimin-

nan ohella. Vaikka emännän mielikuvissa, oikeassa maatalossa emäntä tulee lypsyltä keittiöön ja laskee lypsyämpärin kilahtaan keittiön pöydälle...

Lypsykarjan korvaavat Rekolassa nyt emolehmät ja lihanaudat. Välitysvasikoitakin oli jonkin aikaa. Niistä luovuttiin, sillä niiden kasvattaminen ei tue ajatusta omavaraisuudesta.

Emolehmäkarja on limousineja. Rekolassa limousinetkin ovat luonnollisempia kuin tavallisesti eli niillä on sarvet. Biodynaamisella tilalla sarvet ovat osa kokonaisuutta.

Luomutuki muutti konekantaa ja kilpailua

Rekolaille luomutuki vuonna 1990 merkitsi koneistustukea. Kalervo on vieläkin tyytyväinen, että tukea saivat myös vanhat pioneerit eivätkä vain uudet tilat. Rekolassa tuki sijoitettiin peruskoneisiin. Ostettiin pyöröpaalin, viljan lajittelija ja sadetusautomaatti. Taas biodynaaminen kokonaiskäsite tulee ilmi; tilalle

tarvittiin kalustoa sekä nurmi- että vihannesviljelyyn ja jalostukseen.

Tuki lisäsi nopeasti myös muiden luomutilojen määrää. Biodynaamikoille tuli asiaksi miten erottua luomusta. Biodynaamisten viljelijöiden kesken puhuttiin yleisesti, että "hyvä kun tulee paljon luomuviljelijöitä, osa siirtyy aikanaan biodynaamiseen." "Siihen en enää usko" Kalervo korostaa nyt, "se oli väärä ajatus, sillä biodynaamisessa viljelyssä on kyse paljon elämän asenteesta ja viljelytavan muutos ei vielä johda siihen."

Juhannusjuhlat vuodesta 1977

Sosiaalinen toiminta kuuluu Rekolan arkeen. Vihannesviljely työllistää aina kesätyöntekijöitä sekä harjoittelijoita ja myös talkoolaisia. Pitkälti Rekoloiden ansiosta Tampereen seudulla toimii Pirkanmaan biodynaamisten tilojen tukiyhdistys Elonkierto ry.

Elonkierto ry:llä on kuukausittainen opintopiiri, tavallisesti yhdistyksen remontoimassa Rekolan vanhassa tuvassa. "Ja vuoden kiertoon liittyvät juhlat kuuluvat toimintaan, juhannusjuhla meillä on pidetty jo vuodesta 1977".

HK

Riitta-Leena Inki, Luomulehden päätoimittaja 1988 – 1998

Luomulehteä on siteerattu paljon

Luomulehti ilmestyi ensimmäiset 16 vuotta nimellä Omavarainen Maatalous. Sillä nimellä sen perusti Ekoviljelijät ry. Jo vuonna 1981 Suomen luomukenttä oli niin järjestäytyneä, että perustettiin oma lehti.

Lehden ensimmäinen päätoimittaja oli Ilmari Schepel, silloin luomuviljelijä Valamosa. Riitta-Leena Inki tuli lehden päätoimittajaksi vuonna 1988. Lehteä julkaisi Elävä Maa ry, opiskelijoiden luomuyhdistys. Yhdistyksen vetäjät ja lehden tekijät olivat Sampsa Heinonen ja Tero Tolonen, nykyään tunnettuja luomuvirkamiehiä MMM:stä ja KTTK:sta.

Aika vaihtoi nimen

”Oikeastaan olen ylpeä, että 90-luvun alussa Omavaraista haukuttiin nimellä Omahyväinen Maatalous. Onnistuimme tekemään lehteä, jonka idea oli esillä. Vaikka oli se ehkä välillä elitistinenkin – siitä varmaan haukkumanimi”, arvelee nyt Riitta-Leena Inki.

1990-luvun alussa luomutilojen määrä oli lisääntynyt paljon ja luomu oli esillä. ”Huomasi, että lehden esittely yksinkertaisesti ”luomulehtenä” toimi vieraille paljon paremmin kuin Omavaraista. Siitä nousi tarve vaihtaa nimi. Saman oli huomannut vast’ikään aloittanut ilmoitushankkija Arja Blom, kertoo Riitta-Leena.

Nimen muutoksen taustalla oli myös uhka asian kaappaamisesta suuremman lehtitalon hoiviin. ”Luomu eli nopean kasvun aikaa ja odotettiin ehkä vieläkin suurempaa kasvua. Ottamalla nimeksemme Luomulehti, se mahdollisuus väheni oleellisesti”.

Julkaisijan vaihdos

Luomulehti sai vielä 1990-luvun alussa valtionapua. Se loppui 1994. ”Jälkikäteen katsoen oli suuri saavutus, että pystyimme ilmoitustuloilla kattamaan pois jääneen valtionavun”.

Samaan aikaan alettiin keskustella lehden siirtämisestä kokonaan Luomuliiton julkaitavaksi. Lehteä oli vuodesta 1990 julkaissut sekä Elävä Maa ry että Luomuliitto. Luomuliitto halusi sen kokonaan vastuulleen ja Elävä Maa koki olevansa liian pieni sen tekemiseen. Yksinkertaista se ei silti ollut. Luomu-

liitto eli jatkuvaa muutosta ja Elävä Maa pelkäsi lehden tulevaisuuden puolesta, koska liiton henkilökuntakin vaihtui useasti. Ratkaisuksi löytyi Partala ry, jonka kanssa Liitto yhä julkaisee lehteä.

Maakuntien markkinointiyhtiöt

”Pienlehdeksi Luomulehteä on siteerattu paljon ja varsinkin paljon tutkimuksissa” Riitta-Leena kehuu. ”Ja myös toisinpäin, Luomulehti on julkaissut paljon tutkimustietoa. Se kuvaa myös luomun pioneerivaihetta – muita lähteitä ei ole ollut. Mutta silti, se lämmittää toimittajan mieltä, että jutut ovat kelvanneet”.

Luomuvuosien parhaana asiana Riitta-Leena muistaa Liiton hankkeen maakunnallisten markkinointiyhtiöiden perustamisesta. ”Ennen jauhettiin jatkuvasti, että tarvitaan suuria erä... Tarpeen täyttämiseksi Liitto perusti hankkeen, Amarin. Se sai aikaiseksi monta luomuyhtiötä ja osuuskuntaa Suomeen. Saatiin ne suuret erät ja kauppa nytkähti paljon eteenpäin.”

HK

Luonnonmukaisen yrittöviljelyn kurssi Hämeenkyrössä Frantsilassa vuonna 1985

1995

Luomutilojen määrä: 2793 kpl.

Riitta-Leena Inki (o.s. Mäkinen), YTM, 45 v, Helsinki

- Nyt www-suunnittelija Helsingin Yliopistossa
- 3 edellistä vuotta meni hiekkalaatikolla Laurin kanssa
- Suosikkikone: ”leipäkone, koska leivinuuni jäi Juvalle”
- Viimeksi luettu kirja: Pirre Saarion ”Haikara lentää ohi”

Luomuliiton markkinointiseminaari 1994 Piikkiössä.

Pekka Terhema, puheenjohtaja ja toiminnanjohtaja 1992 – 1999

Kiihkeät luomukokoukset – miellyttävää luomuväen yhdessäoloa

Pekka Terhema toimi Luomuliiton puheenjohtajana ja toiminnanjohtajana vuosina 1992 – 1999. Samaan aikaan ajoittui luomutuotannon nopea kasvu. Vuonna 1992 Suomessa oli 1305 luomutilaa. Vuoteen 1999 mennessä tilojen määrä oli 5192. Niiden keskikoko kasvoi samana aikana 16 hehtaarista 30 hehtaariin.

Luomutuotannon kuherrusaika tuntui myös liiton toiminnassa. ”Liiton rooli oli syvempi kuin fyysiset ja henkiset resurssit antoivat myötä. Voimavaroja oli kiskottava joka suuntaan. Silloin tarvittiin syvää asiantuntijuutta”, Terhema muistelee. ”IFOAMin ja muuhun kansainväliseen toimintaan osallistuttiin myös paljon ja se nähtiin tärkeänä.”

Suuria linjauksia

Järjestötoiminta oli vilkasta ja keskustelua käytiin paljon. ”Liiton yleiskokoukset olivat kaksipäiväisiä ja niitä pidettiin ympäri Suomea. Kokoukset olivat välillä hyvinkin kiihkeitä. Ne olivat kuitenkin miellyttävää luomuväen yhdessäoloa.”

Terhemaan toiminnanjohtajavuosien aikana tehtiin monia kauaskantoisia linjauksia. Vuonna 1995 kasvintuotannon tarkkailu siirtyi Luomuliitolta maa- ja metsätalousministeriön alaisuuteen. Viranomaiset halusivat ostaa tunnetuksi tulleen Leppäkerttu -merkin viranomaisvalvonnan tunnuksiksi. ”Asiasta keskusteltiin puoli vuotta ja lopulta liiton hallitus päätti, että merkkiä ei myydä. Leppäkerttumerkki haluttiin pitää yksityisen valvontajärjestelmän tunnuksena.”

Muutto Vantaalle

Luomuliiton toimisto muutti Mikkelistä Vantaalle syksyllä 1997. Jo ennen muuttoa asioita hoidettiin Helsingissä 2 – 3 päivää viikossa. ”Muuton myötä yhteistyö kaikkiin maatalousalan toimijoihin lisääntyi paljon, yhteistyö eduskuntaan parani ja perustettiin eduskunnan luomuryhmä. Taustatyötä luomun hyväksi tehtiin kovasti. Hallitusneuvotteluihin asti päästiin vaikuttamaan miten valtio luomua tukee.”

1990-luvun lopulla uumoiltiin pientä luomuviljan ylituotantoa. Tätä ennakoitiin val-

1996

Luomutilojen määrä: 4452 kpl.

Pekka Terhema, agrologi, 45 v, Elimäki

- Luomuliiton varapj. 1992, puheenjohtaja 1993 – 94, toiminnanjohtaja 1995 – 99
- Luomutila, 27 hehtaaria, 3 hevosta ja 5 lammasta
- Nyt luomu- ja laatuasioiden kehityspäällikkö ProAgria Kymenlaaksossa
- Tärkein luomukone on kotitilan Ford 4110 -traktori
- Viimeksi luettu kirja J.K. Rowling’in ”Harry Potter and the Half-blood Prince”

mistautumalla luomuviljan vientiin ja laatimalla luomuviljan tuotantoketjulle strategia, joka tosin Pekan mielestä ei asiaa ratkaisut. Luomuviljan myyjien mielestä markkinoilla oli yksi ongelma yli muiden; viljamääriä ja niiden sijaintia ei tiedetty.

AP

Reijo Käki ja Pekka Terhema ProAgria Kymenlaaksosta ohjaavat Luomuliiton Arja Peltomäkeä viljelysuunnittelussa

Eija ja Erkki Laaksonen, vuoden luomuviljelijät 1998

Hyviä tuotteita terveyden takia Heintaipaleelta

”Ryhdyimme luomuviljelijöiksi terveellisen ruuan takia”, kertoo sysmääläisen Heintaipaleen luomutilan emäntä Eija Laaksonen. Luomuviljely Heintaipaleella alkoi 1988 ja oma tilameijeri luomumaidon jalostamiseksi perustettiin 1994.

Terveellisten tuotteiden tuottaminen on Eijan mielestä myös onnistunut. Luomumeijerin tuotteiden menekin taustalla on ihmisten halu vaalia terveyttään. ”Kun ajattelee vaikka jäätelöämme, on se selvää. Luomujäätelö sisältää maitoa, kananmunaa ja sokeria sekä vähän esimerkiksi carob-jauhetta tai porkkanaa makujen takia – siinä kaikki, eikä lainkaan niitä monia lisäaineita mitä tavallisissa jäätelöissä on.”

Palaute on mukavaa

Ihmiset ostavat luomutuotteita monesta erisyystä. Terveys on tärkeä valintaperuste. ”Sen takia saamme paljon palautetta, kauniita kirjeitä ja mukavia soittoja”, emäntä kertoo. ”Mutta aivan yhtä suuri tai suurempikin merkitys on lähituotannolla. Ihmiset haluavat myös pienten tuottajien tuotteita. Parhaiten se nä-

kyy messuilla. Siellä suora kontakti, se että olemme itse tiskin takana, herättää luottamusta. Ja kun itse näemme tyytyväisen asiakkaan, tekee se tyytyväiseksi.”

Kaupassa luomu on keino erilaistua. ”Siellä on monta viililaatua, luomu on hyvä keino erottua muista.” Heintaipaleen tuotteet ovat myynnissä ensisijassa Itä-Hämeen alueella ja Helsingin seudun kauppoissa.

Oma jalostus on antoisaa ja työlästä

Heintaipaleen meijeri tuottaa jäätelöä, viiliä, feta- ja tuorejuustoa sekä voita. Ne tehdään omien lehmien luomumaidosta. Meijeri työllistää maatalouden ohella sekä Erkin että Eijan, mutta muita työntekijöitä tilalla ei ole vakituisesti. Kysymykseen miksi Suomessa ei ole enempää pienjalostajia, Eija vastaa ”se on niin työlästä. Mutta olemme tyytyväisiä, että aloitettiin. Tämä on ollut hyvää aikaa, jota ei tarvitse katua. Jos olisi kyllästytty, olisi tämä jo lopetettu.”

Nyt Heintaipaleen tila ja meijeri ovat myynnissä. Erkki ja Eija valmistelevat eläkkeelle siirtymistä rakentaen jo uutta taloa toi-

Veli Rahikainen Mikkelistä liekittämässä sipulia Partalan pelloilla.

1998

Luomutilojen määrä: 4975 kpl.

Eija (55 v) ja Erkki (57 v) Laaksonen, Sysmä

- Heintaipaleen luomutilan ja tilameijerin yrittäjät
- Aika kuuluu myös Kuurina Teatterissa, Erkki ohjaa ja Eija kuiskaa
- Menossa uuden talon rakentaminen eläkevuosia varten
- Suosikkikone (Erkki): noukinvaunu
- Viimeksi luettu kirja (Eija): Harri Tapperin ”Pitkäsuisten suku”

saalle samalla kylällä. Ostajalle on tarjolla kuitenkin ”suuressakin maailmassa” hyvä tuotemerkki, tunnetut tuotteet ja hyvä toimintaympäristö.

HK

Kari Raininko ja kumitelatraktori muokkaamassa luomupeltoa ruista varten.

Juha ja Kari Raininko, vuoden luomuviljelijät 1999

Luomukiertoa on ollut helppo noudattaa

Juha ja Kari Raininko viljelevät isoa viljatilaa Liedossa, muutama kymmenen kilometriä Turusta sisämaahan. Rainingot siirtyivät luomuun samana vuonna kuin moni muukin Etelä-Suomen viljatilalla eli EU-keväänä 1995.

”Olimme edellisvuonna käyneet Ruotsissa ELMIA-näyttelyssä ja vierailimme suurella maatilalla. Tila korjasi vehnää keskisaton 10 t/ha. Vaikka viljelyalan suhteen emme jää jälkeä, päätelimme, että meillä sama sato ei ole mahdollinen. Siitä lähti meidän luomujatteleminen liikkeelle”, kertoo Juha Raininko.

”Luomun siirtymätuki antoi rohkeutta päätöksentekoon. Se oli riskirahaa, jotta uuteen asiaan saattoi heittäytyä. Luomu oli silloin vielä aikalailla tuntemattomaan astumista, vaikka kunnan viljelysuunnitelmakin tehtiin maaseutukeskuksen neuvon kanssa.”

Kasvitilan keino erikoistua

Luomu oli alusta alkaen myös liiketoimintaa eli keino erikoistua. ”Meidän tarttis tehreä jotta muuta kui vaa jatkaa sammaa vanhaa viljatuottamista” sanoo Juha julki varsinais-suomalaisen viljantuottajan tavoitteen. Myöhemmin Rainingon viljelykiertoon on otettu samasta syystä rypsi ja speltti ja nyt harkinnassa on Camelina. ”Meillä on edelleen tarve vähentää vilja-alaa. Yritämme tuottaa sitä mitä kysytään – vaikka hyvät varastot tilalla tasavatkin viljan myyntiä ja hintavaihteluita.”

Rainingon viljelykierto perustuu viherlannoitukseen ja osin herneeseen. Myytävät sato kasvit ovat olleet vehnä, rypsi, speltti, ruis ja herne. Pelloista on jatkuvasti kolmannes joko apilalla tai herneellä. ”Hernettä oli aluksi liikaa, kun sitä oli 2 kertaa 6 vuoden kierrossa. Laskumistaudin takia sadot alkoivat pudota.”

Nyt hernettä on viljelty markkinoiden mukaan ja vain kuivemmillä jokivarsipelloilla. Huonommilla, sateista kärsivillä mailla hernettä ei ole. Paremmilla pelloilla hernettä on kerran kuuden vuoden kierrossa. Herne viljellään ilman tukiviljaa ja myydään luomuna ruokaherneeksi.

Yksivuotinen apila riittää

Uutena erikoiskasvina kiertoon on tulossa Camelina, myös kitupellavaksi tai ruistan-

1999

Luomutilojen määrä: 5197 kpl.

Juha (43 v) ja Kari Raininko (45 v), Lieto

- Luomuviljelyä ja turveurakointia
- Myös hiihtoa ja lenkkeilyä ja lasten kanssa muutakin
- Suosikkikone (Kari): ”puimuri, koska sadonkorjuu on paras vaihe”
- Viimeksi luettu kirja (Juha): Esko Jalkasen ”Luomuviljelyllä Eurooppaan”

kioksi nimetty. ”Sen voi kylvää aikaisin keväällä, kun maa on vielä kylvökosteaa. Rypsin olemme kylväneet esimerkiksi kirppojen takia vasta myöhään toukokuussa, mutta saaneet huonon sadon. Vaikka se on pelastunut tuholaisilta, on se kärsinyt rannikon kuivuudesta.”

Ohdake on tilan pahin rikkakasvi. Sen torjumiseksi apilat niitetään kahdesti kesässä. Ensimmäinen niitto tehdään hyvissä ajoin ennen juhannusta ja toinen heinäkuun puolivälissä. Jos peltoon ei tule syysviljaa, niin vielä kolmas niitto kerran elokuun lopulla. ”Toisaalta kaksi niittoa ja syysvilja taitaa toimia paremmin kuin kolme niittoa ja vielä syysmuokkaukset sen päälle” arvioi Juha niittojen tehoa.

Kaksivuotisen apilaa Juha ei luota. ”Jos apilan antaa olla kaksi vuotta, tulee siihen juolavehneä. Jos viherlannoitusta tarvitaan enemmän, kannattaa viherlannoitusvuosia olla siten vaikka useammin, mutta vain vuosi kerrallaan”.

HK

Seppo Rantanen, Luomulehden päätoimittaja 1998 – 2004

Luomun äänenkannattaja

”K ompostikeskustelu oli hyvä asia. Se piti yllä liikettä luomukentässä, ja siitä oli hyvä kirjoittaa myös mielenkiintoisia juttuja” sanoo Luomulehden päätoimittaja 1998 – 2004 Seppo Rantanen.

Luomulehti on ollut luomukentän aatteellisesti yhdistävä tekijä. Palavasieluisimmat luomuihmiset tarjosivat lehteen juttuja ja niitä myös julkaistiin Sepon tullessa päätoimittajaksi. 2000-luvulla aatteellisuus alkoi vähentyä ja lehdestä oli alkanut tulla enemmän Luomuliiton lehti, Seppo Rantanen sanoo.

Luomulehti koko ketjun lehtenä

Luomulehden tavoitteena on pitkään ollut koko ketjun palvelu. Se kuuluu jo luomun perusajatuksen; viljelijän ja kuluttajan välinen yhteys on mahdollisimman suora. ”Vuonna 1998 teimme Luomulehden liiketoimintasuunnitelman johon kirjattiin, että lehti palvelee koko ketjua. Se on vaikea tavoite. Tavallisesti lehdet pyrkivät menestymään omalla vahvala alallaan, segmentoitumaan, eli on erikseen Sika-, Nauta-, Ruoka- ja muut lehdet.”

Lukijamatkoilla tehtiin sopimuksia

Jo ennen päätoimittajuuttaan Seppo Rantanen veti ensimmäisen Luomuliiton Biofach-matkan Saksaan luomumessuille. Tämän jälkeen matkasta tuli lehden lukijamatka. Mukaan yritettiin aina saada koko luomuketju viranomaisista viljelijöihin ja jalostajiin. ”Kun pidetään yhdessä hauskaa, syntyy ideoita.”

Biofach-matkoilla on Sepon mukaan syntynyt päätös ainakin yhdestä nyt kaupossa olevasta luomujalosteesta. ”Ja uskon, että matkoilla on ollut merkitystä monille luomuyrittäjille. Reissussa viranomaisten silmät ovat avautuneet luomun suurelle merkitykselle kesken Euroopan markkinoilla.”

Kuluttajat tykkää meistä

Päijänteen Luomu ry, Sepon kotimaakunnan luomuyhdistys, on havainnut, että luomutuottajan uskollisin ystävä on kuluttaja. ”Toistamme kanssa meille voi tulla riitaa, viranomaisten painotukset muuttuvat ja luomutarkastaja voi olla epäreilu, mutta kuluttajat pysyvät ystävinämme”.

Seppo on nykyään luomumatkailuyhdis-

tys ECEAT Finlandin, hallituksen jäsen. Yhdistyksen ajatusmalli innostaa miestä. ”Miksi rajoittaa luomu vain ruokaan? Ruoka on vain yksi osa elämää, ja sen osuus rahoistammekin on enää vain 15 prosenttia. Ekologisen näemyksen takia muutkin elämänaalueet on syytä luomuistaa, esimerkiksi maailman suurin elinkeino matkailu tai vaatteet. Vaatteilla on suuri merkitys, koska puuvillan tuotanto säästää erittäin paljon.”

HK

Nykyään Luomulehdestä vastaa päätoimittaja Tiina Ketola, ks. www.luomulehti.fi

2000

Luomutilojen määrä: 5225 kpl.

Seppo Rantanen, agr., 54 v, Heinola

- Luomuliiton hallituksen jäsen 1997–98
- Luomulehden päätoimittaja 1998–2004
- Nyt luomuviljelijä Heinolassa, freelance toimittaja
- Mm. metsästysseuran ja Päijänteen Luomu ry:n puheenjohtaja
- Suosikkikone: ”tietokone on mun työkalu; toisaalta kesantosilppurikin aika kiva”
- Viimeksi luettu kirja: Dostojevski: Rikos ja rangaistus ”on yöpöydällä ja sopii tähän hyvin”

Luonnonmukaisen viljelyn kurssi Kuhmossa vuonna 1988.

Kuvat: EP

2001

Luomutilojen määrä: 4983 kpl.

Heli Ahonen on yksi Muumaa:n osakkaista ja on ollut Luomulliton vara-puheenjohtaja 2002–2004

Juvan Muumaa Ay, vuoden Luomuyrittäjä 2001

Tulevaisuuteen uskovat maidontuottajat

Juvan Muumaa Ay on vuonna 1999 perustettu kolmen tilan yhteisnavetta. Tilalla on yli 200 hehtaaria peltoa ja sata lypsylehmää. Sen hoidosta vastaavat Heli Ahonen, Heikki Teittinen, Anssi Laamanen ja Kimmo Seppänen. Maidon jalostaa Juvan Luomu ja liha myydään Savo-Karjalan Lihalle. Sonnivasikat myydään jatkokasvatukseen Mika Myllykselle Rantasalmelle. Koko tuotanto on luomua.

Tänä vuonna nuorkarjalle on rakennettu uusi 70 paikan kylmäpihatto. ”Tilalla on menossa eläintuotannon laajentamis- ja väljentämisvaihe”, Teittinen kehuu. Osakkaat ovat tyytyväisiä yhtymän toimintaan ja rakennusinvestointi kertoo yhtymän osakkaiden uskosta tuotannon jatkuvuuteen.

Juvan Luomu jalostaa

Muumaan maito jalostetaan Juvan Luomu Oy:n meijerissä, joka jalostaa vain luomumaitoa. Valion myymät luomujugurttit ja -piimä tehdään kaikki Juvalla. Meijerille luomu on tärkeä asia. Esimerkiksi uusi rasvaton luomujugurtti pantiin alkuun siellä. Samoin Muumaalle meijerin olemassaolo on tärkeää. ”Jo ennen yhteisnavettamme rakentamista meidän täytyi tehdä strateginen päätös, sopia, että tuotamme luomumaitoa meijerin jalostettavaksi”.

Luomumeijerin lisäksi Muumaan ihmisten uskoa on vahvistaa vasta toteutunut luomokotieläintuki.

”Sen toteutuminen on hyvä signaali. Varsinkin kun samanaikaisesti luomun ruokin-

tavaatimukset tiukentuivat ja luomulisät ovat alentuneet”, sanoo Heli Ahonen.

Paimenkoirat ja kyntöaurat tärkeitä luomutilalla

Suurta eläinmäärää laidunnettaessa apuna ovat tilan kaksi paimenkoiraa. ”Paimenkoirat ovat tilan tärkein ’kone’. Ilman niitä eläinten laiduntaminen olisi liian työlästä”, Teittinen sanoo. Toinen osakas, Anssi Laamanen arvostaa kyntöauroja. ”Luomutuotannossa ei ole kevennetyn muokkauksen kautta oikotietä onneen. Menestyvän luomuviljelyn perusta on kyntöaurat.”

Laamanen ja Teittinen kehuvat kummatkin ProAgria Etelä-Savon luomuneuvontaa. ”Neuvonta on ollut tukeaa. Johtoajatuksena on ollut tukea viljelijää menestymään. Alueella on myös yhteishenkeä, joka on tukenut yhteisnavettatoimintaa.”

Muumaan viljelijöiden mielestä luomutuotannossa on edelleen hyvät edellytykset menestyä. Luomu on tuotantoa, jossa kuluttajat maksavat vapaaehtoisesti elintarvikkeista täyden hinnan. Markkinoinnissa pitäisi pysyä kertomaan kuluttajille, että ostamalla luomua ei tarvitse maksaa haittaveroja Itämeren puhdistamisesta. Jos osaamme käyttää oikein näitä palikoita, esimerkiksi ravinnetaseita, luomun merkitys kaupassa voidaan mitata kymmenissä prosenteissa.

AP & HK

Juvan Muumaa Ay (avoin yhtiö)

- Tilaa hoitavat Heli Ahonen (44 v), Heikki Teittinen (39 v), Anssi Laamanen (38 v) ja Kimmo Seppänen (40 v)
- Anssi Laamanen MTK:n luomuvaliokunnan puheenjohtaja 2001–
- 105 lypsylehmää ja saman verran nuorkarjaa, peltoa 220 ha
- Vuoden 2000 Luomuyrittäjä
- Heli Ahonen ja Anssi Laamanen ovat Juvan Luomu Oy:n hallituksessa

Luomusta bioenergian edelläkävijä

Anssi Laamanen on yksi Muumaan osakkaista ja myös MTK:n luomuvaliokunnan puheenjohtaja. ”Meidän pitäisi tuottaa enemmän energiaa maataloudessa eikä olla riippuvaisia öljystä. Luomuhan on edelläkävijä ja tuottaa jo pellolla oman energiansa, kun väkiloten sijasta käytetään apiloita ja sontoa. Samaa ajatusta pitäisi jatkaa ja tuottaa energiaa maataloilla joko biodieselinä tai biokaasuna.”

Kauran polttamisesta Anssi Laamanen ei innostu. ”Olen niin vanhakantainen, että ruuaksi kelpavaa ei pidä polttaa niin kauan kuin maailmassa nähdään nälkää. Onhan rypsin ruokaa, mutta mielestäni sen käyttö biodieselinä on järkevää, sillä vaikka öljy käytetään polttoaineeksi, jäljellä jää puriste, valkuaisrehu, josta on puutetta. Ja biokaasu on asia erikseen, siinä ei näitä pulmia ole.”

Yhteiskunnan pitäisi saada aikaan näistä asioista päätöksiä, jotka tukevat tai suosivat energian tuottamista tiloilla. ”Tuet tai verot eivät saisi ohjata energiapolitiikkaa yhtä lyhytjänteisesti kuin arkinen keskustelu, jossa aina öljyn hinnan nousua etsitään kotimaisia, uusiutuvia energialähteitä, mutta asia unohtuu heti kun hinta taas laskee.” (HK)

2002

Luomutilojen määrä: 5071 kpl.

Mieleenpainuvin tapahtuma luomuliitossa: Joulukinkun luovutus presidentti Tarja Haloselle. Mukana Luomuliitosta Esa Partanen (vas.), Anne Konsti, Arja Peltomäki ja Kimmo Rantanen.

Esa Partanen, Luomuliiton puheenjohtaja 1999 – 2004

Kaikessa on ideologiaa, myös mato-onginnassa

Esa Partanen valittiin Luomuliiton puheenjohtajaksi vuoden 1998 syyskokouksessa. Tuolloin elettiin luomulle edullisia aikoja; luomupinta-ala Suomessa kasvoi, viljelijät olivat innostuneita ja markkinat vetivät. Tavanomaisiin tuotteisiin nähden luomusta maksettiin lähes kaksinkertaista hintaa, ja 15 – 30 prosentin luomulisille pyöriteltiin päätä.

Nyt Partasen huulilla kareilee hymy, kun hän muistelee puheenjohtajuutensa alkuaikojaa. Kansallisessa luomustrategiassa tavoitteeksi asetettu kymmenen prosentin luomupinta-ala Suomen peltoalasta vuoteen 2006 mennessä tuskin toteutuu. Tällä hetkellä luomussa on seitsemän prosenttia pelloista.

”Ajattelin silloin, että luomutuotanto saataisiin nousemaan lähelle 25 prosenttia”, Partanen muistelee. ”Ei sen niin kummoinen juttu pitänyt olla.”

Luomutuki on kuitenkin laskenut 64 prosenttia, jos rahanarvon muutosta ei oteta huomioon. ”Nykyisin tuki ei kannusta siirtymään luomuun, vaan viljelijän on oltava kiinnostunut luomusta muutenkin.”

Tukiasioiden vääntö on kannattanut

Tukikuvioissa 2000-luvun alku oli pettymys. Aluksi viherkesannosta maksettiin hyvä tuki, vaikka se jäikin ympäristötuen ulkopuolelle. Viherlannoitusnurmi sai kansallista nurmitukea 800 markkaa hehtaarilta.

Rahat loppuivat kuitenkin kesken, ja vuonna 2001 nurmituki kattoi enää vain kotieläintilojen rehunurmet. Luomu putosi tukikelkasta, ja ala oli syvemmässä montussa kuin ensimmäisellä ohjelmakaudella.

Partanen on istunut työryhmissä ja toimi-

kunnissa sekä vääntänyt tukiasioita puhelimitse ja sähköpostitse. Työ on tuottanut tulosta. Kerran esimerkiksi kahden päivän työ pienensi luomutuen leikkausta 20 markalla. ”Ilman sitä olisimme menettäneet vuositason 2,5 miljoonaa markkaa”.

Luomun asema vahvistunut maatalouspolitiikassa

Tukikysymyksissä Partasen mielestä vaikeinta on ollut saada vastapuoli ymmärtämään, että luomussa on lainalaisuuksia, joita ei voi korvata esimerkiksi torjunta-aineilla. On elettävä viljelykierron mukaan.

”Joillakin on vieläkin sellainen ajatus, että luomu on sattumanvaraista: laitetaan tuohon kaura ja katsotaan, kasvaako”, Partanen harmittelee. ”Kuitenkin luomu on äärettömän rationaalista ja suunnitelmallista toimintaa. Silti viljelijän pitää olla myös nöyrä.”

Vähitellen poliitikkojen ja virkamiesten mieliin on muotoutunut kuva luomusta oikeana elinkeinona. Luomuviljelijät eivät enää ole ideologialla käyviä risupartioita, vaan ammattitaitoisia maatalouden osaajia. Ideologiaa ei silti pidä hylätä, Partanen muistuttaa. ”Kaikesa viljelyssä on ideologiaa. Ei mistään tule mitään jos ei uskota siihen mitä tehdään, ei mato-onkimisestakaan.”

Kotieläintuki merkittävin läpimurto

Luomukotieläintuki oli Partasen puheenjohtajakauden suuri urakka. Alusta alkaen ministeriölle painotettiin, että luomu aiheuttaa kotieläintiloille myös ylimääräisiä kustannuksia, notkahduttaa mahdollisesti maidontuotantoa ja pidentää lihakarjan kasvuaikojaa.

Syksyn järjestöpäivänä 2003 pitkään ky-

Esa Partanen, agrologi, 56 v, Tuusula

- Luomuliiton puheenjohtaja 1999 – 2004
- ESVY ry:n perustajajäsen, puheenjohtaja 1995 – 1997
- Nyt maaseutuneuvoja ProAgria Uudenmaan maaseutukeskuksessa
- Suosikkikone: oma moottoripyörä
- Viimeksi luettu kirja: Apostolliin teot savon murteella Rytkösen kiääntämänä

tenyt tukiasia leimahti. Liitto ja paikallisyhdistysten edustajat laativat tukiesityksen, Partasen mukaan ”maakunnan miesten ankarana ukaasin”.

”Luomukotieläintukien on tultava, tai muuten kotieläimet lähtevät valvonnasta.”

Vuonna 2004 Luomuliiton ja muutaman paikallisyhdistyksen edustajat istuivat neuvottelupöytään virkamiesten kanssa ministerin erityisavustajan johtaessa puhetta – ja siitä se lähti. Vuoden lopulla tukiesitys oli valmis. ”Tukijärjestelmä on ymmärtääkseni hyvä ja palvelee tarkoitustaan.”

Luomuliitto on vahva toimija

Partanen jätti Luomuliiton puheenjohtajuuden viime vuodenvaihteessa. Kuudesta vuodesta liiton johdossa jäi hyvä mieli. Kotieläintuen lisäksi luomussa otettiin paljon pieniä edistysaskelia. ”Enemmänkin olisi tietysti voinut saada aikaiseksi”, Partanen huokaa, mutta iloitsee suurimmasta saavutuksestaan: ”Luomuliitto on saavuttanut aseman asiantuntija-edunvalvojana.”

Luomuliitto on Partasen mielestä nyt profiloitunut, uskottava luomualan järjestö. Eniten Partanen suree sitä, että ihmisiltä uhkaa loppua usko yhdessä tekemiseen. ”Resurssit tehdä töitä luomuviljelijöiden eteen ovat heissä itsessään”, Partanen muistuttaa ja toivoo, että liiton jäsenmäärä kääntyy nousuun.

IP

2003

Luomutilojen määrä: 4983 kpl.

Kuva: EP

Hannu, 53 v, ja Sirkka Anttila, 51 v, Anttila, Myrskylä

Hannu ja Sirkka Anttila, vuoden luomuviljelijät 2003

Luomu on business ja varmaa tuotantoa

Hannu ja Sirkka Anttila viljelevät Tattarin tilaa Myrskylässä Itä-Uudellamaalla. Tilalla viljellään viljaa, rypsiä ja väkälää hernetta. Nurmiä on luonnollisesti myös kierrossa.

Viljelyssä on vuokramaineen nyt 300 hehtaaria. Tänä vuonna siitä oli rypsiä 100 hehtaaria hyvän markkinatilanteen seurauksena. "Kauran markkinoinnissa oli ongelmia pari vuotta sitten."

"Alkuaikoina viljasta ei ollut sopimuksia. Viljan menekki etenkin ulkomaille oli niin hyvä", Hannu muistelee. Nyt tilalla on sopimusperusteista viljelystä sekä Pohjolan Luomun että Helsingin Myllyn kanssa. "Tuottajahinta on pudonnut kolmanneksen siitä, mitä se oli EU:iin liittyessä. Tilanne olisi ollut tuskin parempi tavanomaisessa tuotannossa", Hannu sanoo. "Markkinariskin lisäksi myös sääriski on aina olemassa", Sirkka lisää.

Anttilat toteavat, että tuotannon kannattavuus riippuu laskentatavasta. "Emme voi laskea samalla tavalla kuin muut bisneksentekijät. Yleensä jos bisnes ei kannata, se lopetetaan. Me emme voi tehdä niin", toteaa Hannu, sillä Tattarin tila on ollut suvulla jo 1600-luvulta alkaen.

Luomu varmemmalla pohjalla

"Meidän pitäisi tavoitella 7000 kiloa hehtaarilta, jotta olisimme lähellä eurooppalaista tasoa, jos siirtyisimme tehoviljelyyn. Se vaatisi liian paljon panostusta. Ojitus, maan rakenne ja kemia sekä viljelytekniikka olisi oltava täysin kunnossa. Silti riskit olisivat suuret", Hannu sanoo. "Tosin luomussakin on tavoitetta, jos nykyisen 2000 kilon sijasta tavoitellaan 4000 kilon satoa. Panokset ja riskit ovat kuitenkin pienemmät kuin tavanomaisessa tuotannossa. Miksi pitäisi kilpailla Euroopan halpamarkkinoilla?"

Anttilat toteavat, että luomutuotannossa on ollut haastetta ja opiskelua kantapäähän kautta. Sirkka muistelee, että rypsinviljely oli luomutuotannossa tuhoon tuomittu ensimmäisiä luomukursseja käytessä. Nyt rypsinpuristajat jo ottavat yhteyttä saadakseen raaka-ainetta.

Vuokrasopimukset vaikeita

"Pinta-alan lisääminen vuokraamalla on vaikeaa, sillä luomuviljelijän pitää saada tehtyä viiden vuoden vuokrasopimus. Lisämaata ei voi liittää sopimukseen kuin toisena ja kolmantena sopimusvuonna. Olemme menettäneet vuokramaita, sillä vuokraaja ei ole halunnut si-

toutua viideksi vuodeksi. Emme voi myöskään odottaa useaa vuotta lisämaiden saamiseksi".

"Olemme luomuviljelijöitä vielä viiden vuoden päästä" uskoo Hannu. "Kymmenen vuoden kuluttua toivotaan, että ollaan eläkkeellä. Kun nykyinen sopimus päättyy, isännyyttä on kestänyt tasan 30 vuotta", laskee Sirkka.

Kehitys jatkuu

"Yhdessätoista vuodessa on huomannut, että jos laistaa mekaanisesta rikkakasvien torjunnasta, niin luomutuotanto loppuu. On hyväksyttävä, että muokkausta on paljon", Hannu muistuttaa.

"Lähivuosien haasteena on lannankäytön tehostaminen. Levitykseen pitäisi panostaa, jotta riittävä määrä lietettä saadaan maahan oikeaan aikaan. Lanta tuo elämää maahan. Oljet alkavat luomupellolla maata helposti".

Anttilassa on myös 100 000 euron peltojen peruskunnostussuunnitelma työpöydällä. Tarkoitus on laittaa 70 kilometriä salaojaputkea 40 hehtaarille. "Investoinnin pitäisi maksaa itsensä bisnesmaailmassa neljässä vuodessa. Nyt takaisinmaksuaika on vähintään 25 vuotta ja käyttöaika 50 vuotta" naurahtaa Hannu.

AP

Vuoden luomukaupat 2003 – 2004

Kaupalle luomu on kilpailuvaltti

Luomutuotteet ovat tulleet kauppojen hyllyihin jäädäkseen. Kaupan keskusliikkeet pitävät luomutuotteita tukkuvalikoimissa, esimerkiksi K-ketju on ottanut luomutuotteita Pirkka-perheeseen.

Luomu tuo kaupalle lisäarvoa. Tätä mieltä ovat Vuoden luomukauppa-kilpailussa palkitut kauppiaat. Luomu parantaa kaupan imagoa. Se yhdistetään ympäristöystävällisyyteen ja puhtaaseen ruokaan. Luomu on myös keino erottautua. Kauppa, joka tunnetaan hyvästä ja laadukkaasta luomutuotevalikoimasta, saa monta uutta kanta-asiakasta.

Markkinointi kauppiaan harteilla

Myyntinedistämiseksi on tehtävä paljon työtä. Luomutuotteet saavat vain vähän mainostilaa. Sen vuoksi menekinedistäminen jää suureksi osaksi kauppiaille.

Kaupassa luomun pitää erottua tuotteiden paljoudesta. Aktiiviset kauppiaat ovat järjestäneet esittelytilaisuuksia, rakentaneet esittelypöytiä ja jakaneet maistiaisja. Tärkeä osa menekinedistämisestä on, että luomutuotteita on aina hyllyssä ja hyvälaatuisena.

Henkilökunnan koulutus on osa markkinointia. Jokaisen on osattava kertoa asiakkaille perusasiat ja mielenkiintoiset erityispiirteet luomutuotteista.

Hinnoittelu suurin ongelma

Luomutuotteiden ehdoton valtti on niiden puhtaus. Toisaalta suomalaiset on jo vuosien ajan opetettu pitämään myös tavanomaisesti tuotettua kotimaista ruokaa puhtaana. Tämän vuoksi luomutuotteiden markkinointi kaipaa voittamatonta argumenttia, jolla niiden asema erikoistuotteiden huipulla vahvistuisi. Esimerkiksi moni laktoosi-intolerantikko on kertonut voivansa juoda luomumaitoa, mutta markkinoinnin tueksi asiasta pitäisi olla tieteellistä tietoa. Luomulta puuttuu myös slogan, tarttuva iskulause, jonka Aurinko-merkki nostaisi automaattisesti kuluttajien mieleen.

Kaupan kannalta luomun ongelmia ovat luomulihan huono saatavuus sekä broilerin ja valmisaterioiden puute. Suurin ongelma on kuitenkin luomutuotteiden korkea hin-

ta. Kauppiaiden mukaan hinta voi olla tavanomaisesta korkeampi, mutta hinnoittelun olisi oltava johdonmukaista ja asiakaslähtöistä. Kotimaiselle luomulle olisi kysyntää, mutta tulevaisuus saattaa olla tuonnin, jos kotimaisen luomun kuluttajahintoja ei saada järkeväksi tasolle.

Luomulehteen vuosina 2004 ja 2005 haastatellut kauppiaat: Janne Rinne K-Market Kaisaniemestä, Aino ja Pekka Ahonen K-Supermarket Hämeensaaresta, Matti Himberg K-Citymarket Jumbosta ja Jyrki Rinne K-Citymarket Salosta.

IP

2004

Luomutilojen määrä: 4887 kpl.

Kuvat: LLA

Pirkanmaalaiset luomuviljelijät perustivat jo 1992 Tampereen kauppaalliin luomumyymälän. Kari Kulju mainostamassa.

Netin Tuottajatorilta löytyy luomu

Tuottajatori on internetissä oleva luettelo luomuviljelijöistä ja heidän myymistään luomutuotteista. Torilta kuluttajat, ammattikeittiöt ja jalostajat löytävät luomutuottajat. Torilta voidaan koota myös kokonaistuotantomäärät jalostusta harjoittavien yrityksiä varten.

”Tuottajatori palvelee koko luomuketjua. Viljelijä saa mahdollisuuden suunnitella tuotantoaan kysynnän mukaisesti ja torilta viljelijä löytää uusia asiakkaita ja yhteistyökumppaneita toisista viljelijöistä,” kertoo hankkeen alkuun laittanut Luomuliiton hallituksen jäsen Juha Mönkäre.

Tukkuun ja suoramyynntiin

Ostaja, tehtaan sisäänostaja tai suoramyynntiasiakas, voi etsiä torilta tuotteita koko maasta, maakunnittain tai yksittäisillä hakusanoilla. Eritoten jalostajien ja ammattikeittiöiden tarpeita varten viljelijä arvioi tätä ”virtuaaliatoria” varten myös myymänsä tuotteen määrän ja ilmoittaa jalostusasteen eli onko se kauraa vai kaurahiutaleita. Pakkauskoke, kilon pussit vai rekkakuorma, kertoo kuluttajalle panostaako

tila suoramyynntiin vai tukkukauppaan.

Tuottajatorilta voi hakea esimerkiksi sipulia tai perunaa tai rekkakuormaa leipävehnää, siis tehdä tuote- tai tuottajakohtaisia hakuja. Myös maakunnat voivat olla hakujen pohjana. Jos tuotetta ei löydy, voi torille jättää ostoilmoituksen tai lähettää sähköpostia kysyäkseen tuotetta viljelijöiltä.

Yksi tehty kauppa poikii niitä lisää

Luomuliiton puheenjohtaja Risto Mäkiperna vastasi itse keskikesällä moniin tavallisesti liiton toimistolle tuleviin puheluihin. ”Usein kysyttiin mistä saa luomumansikkaa tai jotain muuta. Tuottajatori oli korvaamaton apu sekä minulle että soittajille. Niin hyvä, että useampi kysyjä jälkikäteen soitti takaisinpäin ja kiitti saatuaan mansikkansa ja löydettyään samalla monta muuta ostospaikkaa”.

Tuottajatori on Luomuliiton vuonna 2004 yhdessä Finfood Luomun kanssa käynnistämän hankkeen tulos. Tuottajatoriin voi yhä ilmoittautua soittamalla Luomuliiton toimistoon Inka Paanaselle.

IP & HK

2005

Luomutilojen määrä: 4450 kpl.

Kimmo Tiilikainen, Luomuliiton puheenjohtaja 1995 – 1998

Biokaasun tuotanto luomutilojen tulevaisuutta

Kansanedustaja Kimmo Tiilikainen toimi Luomuliiton puheenjohtajana vuosina 1995–1998. Eräs kauden kohokohta oli Luomu 2002 -ohjelman valmistelu vuonna 1995. ”Tavoitteena oli, että 10 prosenttia peltoista on luonnonmukaisesti viljeltyä. Taustalla vaikutti, että maatalouspolitiikka oli muuttumassa ja olimme vasta liittyneet EU:iin. Myös kuluttajien kiinnostus näytti lisääntyvän.”

Suurin haaste 90-luvulla oli saada luomutuotteita markkinoille. Liitto vauhditti tuotteiden markkinoille tuloa Amor-hankeella. Sen avulla perustettiin markkinointiorganisaatioita Suomen maakuntiin.

Luomuviljelijä muuttui hullusta hyväksytyksi

Siirtyminen luomuun saattoi vielä 90-luvun puolivälissä merkitä kylähullun kaavun ottamista niskaan. Muut viljelijät totesivat kuitenkin pian, että luomu on yhtä hyväksyttävää kuin muu tuotanto. ”Itsemme ruoskiminen lopetettiin ja asennemuutos tapahtui vä-

hitellen vuosina 1995–1997”, kertoo Kimmo Tiilikainen. ”Päällimmäisenä jäi mieleen, että sai tehdä töitä avara- ja kauaskatseisten ihmisten kanssa”.

Luomu 10 vuoden kuluttua

Luomutuotannon edistämiseen tarvitaan kah- ta tahtoa, markkinoiden tahtoa ja yhteiskunnallista tahtoa eli politiikkaa. Luomun on eteenpäin päästäkseen tarjottava ratkaisu- ja ajankohtaisiin ongelmiin. Moni edistämisen peruste vuodelta 1995 on edelleen ajan- kohtainen.

”Oleellista on, että luomutuotanto ja il- mastonmuutos saadaan kytkettyä, tukien toi- nen toistaan. Tärkeää on luomutuotannon pe- rusteleminen kestäväen kehityksen mukaisena tuotantona.”

Biokaasua viherlannoituksesta

Luomutilan viljelykierron nurmilla voitaisiin tuottaa bioenergiaa. Kun panokset otetaan huomioon, tavanomaisessa maataloudessa siihen pystytään vain harvoin. Luomuviljely voi siis parantaa kriisivalmiutta.

Kimmo Tiilikainen, metsänhoitaja MMM, puutarhaviljelijä, 39 v, Ruokolampi

- Luomuliiton puheenjohtaja 1995–1998
- Kansanedustaja (kesk) Kymen vaalipiiristä 2003–
- Luonnonvarainneuvoston pj., eduskunnan luomuryhmän pj.
- Siirtyi luomuun 1988, tuottaa avomaankurkkua, sipulia, kesäkurpitsaa ja varhaisporkkanaa

”Biopolttoaineisiin panostaminen vahvistuu päästökaupan yhteydessä. Myös maatalous hyötyy biopolttoaineista. Tukipolitiikka ei saa jatkossa rajoittaa niiden tuotantoa”, Tiilikainen sanoo.

Lannan lisäksi biokaasun tuotantoon voidaan käyttää viherlannoitusnurmien satoa. Se voisi olla biologisen typensidonnann avulla biokaasun raaka-ainetta. ”Raaka-aineen kuljetuskustannusten biokaasulaitokselle on oltava kohtuulliset”, Tiilikainen muistuttaa, ”siksi tarvitaan pieniäkin esimerkiksi kyläkohtaisia biokaasulaitoksia.”

AP

Anu Tuomola, toiminnanjohtaja 1999 – 2000

Olen ylpeä pelloistani

”**P**ellot ovat nyt hyvässä kunnossa, luomusta on ollut minulle paljon hyötyä”, sanoo Anu Tuomola kymmenen luomuvuoden jälkeen. Toinen tapa olisi ollut lähteä ”jatkuvalle koneiden kasvattamisen linjalle, mutta hyvien, parantuneiden peltojen takia en vaihtaisi pois kymmentä luomuvuottani.”

Aivan pelkällä viherlannoituksella ei Tuomolan maita ole parannettu, mutta lannan käyttö on ollut pientä Anun mielestä; korkeintaan joka kolmas vuosi. Kauran sato on ollut 3 tonnia hehtaarilta.

Ohdake pois koneilla

”Ohdake, onhan se lisääntynyt 90-luvun ravanomaisten vuosien jälkeen, mutta se ei kaada luomuviljelyä” Anu sanoo. ”Toisinaan pelloilla on pesäkkeitä, mutta olen saanut ohdakeen silti kuriin muokkaamalla.”

”Ohdake ja muutkin kestorikat on hävitetty kesannosta joko kultivaattorilla tai miniauralla. Siellä missä toinen ei ole toiminut, on toinen korvannut sen. Ja hanhenjalat kultivaattorissa ovat asian ydin.”

Avokesannolle on aina ollut muitakin perusteluja kuin rikkojen torjunta, ”mutta avo-

Anu Tuomola, agr., mv., Urjala, 40 v

- Luomuliiton toiminnanjohtaja 1999–2000
- nyt leskirouva, joka harkitsee hevosheinän tuotantoa
- poika Antto 2,5 v
- viimeksi luettu kirja, Hannu Raittila: Canal Grande
- suosikkikone: miniaura

Jukka Rajala, luomupioneeri jo vuosia

Suomalaiset luomuviljelijät innovatiivisia

Jukka Rajalan kotitila, luomumaitotila Ypäjällä, on yksi Suomen vanhimmista luomutiloista. Se tila on vaikuttanut paljon suomalaisen luomun rakentumiseen. Jukka on Suomen ensimmäinen luomuneuvoja vuodelta 1983 Joroisten ja myöhemmin Mikkelin maaseutukeskuksesta.

Vuodesta 1990 Jukka on tehnyt töitä luomun hyväksi Helsingin yliopiston Mikkelin yksikössä. Moni luomun asiantuntija on saanut ensimmäisen luomupetuksen juuri Rajalalta. Nykyään luomuguru suunnittelee täydennyskoulutuksia ja vastaa www.luomu.fi -tietopankista.

Luomu muuttunut ammattimaiseksi

”Alussa luomutuotantoon siirtyi pieniä tiloja ja mm. laiduntaminen koettiin vaikeaksi. Sattotasot ovat nousseet ja tuotannosta on tullut ammattimaisempaa. Nyt viljellään luonnonmukaisesti kasveja, joita silloin ei käytetty”, Rajala muistelee.

Keltamaite, vuohenherne, öljypellava ja rypsi ovat kasveja, joiden viljelyn ei aluksi uskottu onnistuvan. Myös viherlannoitusvaihtoehtoja on käytössä nyt enemmän. ”Sipulin, porkkanan ja kaalin luonnonmukainen tuotanto on kehittynyt pitkälle ja jopa kiinankaalila tuotetaan luomuna”, Rajala toteaa.

Rajala kehuu luomuviljelijöitä. ”Viljelijät

ovat olleet innovatiivisia ja ottaneet rohkeasti käyttöön uusia menetelmiä viljelyssä, maanmuokkauksessa sekä rikkakasvien torjunnassa. Nestekaasulla ja jopa metsäpolttoaineella toimivia liekittämiä on kehitetty”. Luomuviljelijät ovat vuosien varrella kehittäneet monta hyvää konetta ja laitetta. ”Mutta hierakan irrotusrauta vain on kerta kaikkiaan yksinkertainen ja tosi hyvä laite”, Rajala kehuu.

Luomu vuonna 2010

”Olemme hyvällä matkalla kohti vahvempaa luomua”. Vuonna 2010 luomutuotteita käytetään paljon julkisessa ruokailussa ja ravintoloissa. Suomessa on useita luomuprofessoreja. Luomuviljelty peltola kasvaa yli kaksinkertaiseksi. Jalostajat valmistavat suuren osan tuotteista luomuraaka-aineista.”

”Luomutuotanto on ympäristöystävällisen tuotannon ja kestävän kehityksen veturi. Luomu toimii auran kärkenä kohti kestävää maataloutta ja kulutusta”, Rajala linjaa.

Julkinen ruokailu malliksi muille

Rajala löytää KULTU -toimikunnan mietinnöstä hyviä suuntaviivoja luomutuotannon kehittämiseen. ”Luomutuotantoa tulee kehittää määrätietoisesti eikä luottaa pelkästään markkinavoimiin. Tavoitteena tulee ensin olla luomuviljelyn peltolaan lisääntyminen 10 prosenttiin ja tuotteiden markkinointi luomu-

Jukka Rajala, agr. MMM,
luomuviljelijä, 53 v, Hirvensalmi

- Päätyö koulutussuunnittelija Mikkelissä
- Vuonna 1988, kun Luomuliitto perustettiin, Rajalalla oli oma silkipaino. Jo silloin painettiin Leppäkerttu-pusseja saman vuoden maatalousnäyttelyyn Mikkelisiin.
- Viljelee luonnonmukaisesti maatilaa ja hoitaa metsää
- Viimeksi luettu kirja: Miguel Altieri: Genetic Engineering in Agriculture

na. Tästä on hyvä laajentaa eteenpäin. Julkisia hankintoja pitää suunnata kestävän kehityksen mukaiseen tuotantoon. ”Julkisen ruokailun tulee olla tiennäyttävä luomutuotteiden käyttäjänä”.

Maaillalla on useita hyviä esimerkkejä valtiovallan linjauksista ja panostuksesta luomutuotteiden käytön lisäämiseen. Tukholman kaupunki on asettanut tavoitteeksi lisätä kahden vuoden aikana luomutuotteiden käytön 15 prosenttiin. Muita hyviä esimerkkejä ovat Kööpenhamina ja Wien sekä Etelä-Ruotsin kaupungit. ”Samanlaisia linjauksia tulisi tehdä meidän suurimmissa kaupungeissa. Jos puolet Helsingin julkisesta ruokailusta siirtyisi luomutuotteiden käyttäjäksi, olisi sillä huomattava vaikutus luomutuotantoon”.

AP

kesanto on ehkä sellainen noviisin, aloittelijan, konsti. Nyt tuntuu, että jos olisi edessä toinen 10 vuotta samanlaista viljelyä, osaisin hoitaa kestorikat ilman avokesantoa.”

Luomuviljelijöiden me-hengestä puutetta

Anu Tuomola tuli Luomuliiton toiminnanjohtajaksi syyskesällä 1999. Silloin keskusteltiin kompostista ja liiton nimestä. Nimestä pudotettiin pois väliviiva. Kompostointi säilytettiin tuotantoehdoissa.

Samaan aikaan valtakunnassa tulivat käynnöksi EU:n luomuehdot, ne mitä KTTK

noudattaa, ja niissä ei kompostointia vaadita tavallisilta lannoilta. Siksi valtaosa lannasta levitetään nyt pelloille kompostoitamatta. Silti leppäkerttu-eräiden kompostointivaatimuksesta on yhä hyötyä sekä peltojen kunnolle että viljelyhygienialle.

Vastatiedotus ontuu

”Luomuviljelijöiden ensisijainen identiteetti näyttää yhä olevan viljelijä, ja vasta toisella sijalla on luomuviljelijä. Tästä toissijaisesta identiteetistä luomuviljelijän menestymisen kuitenkin on kiinni, hänen pitää menestyä luomussa.”

2000-luvun alussa, luomun kasvun ja kuherruskuukausien jälkeen, luomuun alkoi kohdistua kritiikkiä. ”Me emme pystyneet kunnolla vastaamaan siihen, puuttui reipasta me henkeä. Joskus olisi tarvinnut hyökätä ja joskus olisi voinut nauraakin itsellemme. Kritiikki on purrut yleiseen mielipiteeseen;” ai niin se on vähän sekavaa se luomu. Meidän pitäisi pystyä paremmin viemään keskustelua eikä olemaan sen kohde.”

HK

LUOMULIITON HALLITUS 2005

PUHEENJOHTAJA Mäkipernaantie 89, 62220 Pernaa (Kauhava)
Risto Mäkipernaa puh. 050 590 2529
2005–2007 risto.makipernaa@netikka.fi

**I VARAPUHEEN-
JOHTAJA** Vaskiontie 1151, 25260 Vaskio (Halikko)
Jukka Koli puh. 0400 438 157
2005–2007 jukkakoli@msn.com

**II VARAPUHEEN-
JOHTAJA** Mäntyrinne 15, 05400 Jokela (Hyvinkää)
Kaarlo Kinnunen puh. 040 578 2269
2005–2007 kaarlo.kinnunen@hotmail.com

Juha Mönkäre Hirvikalliontie 103, 07565 Kantele (Pukkila)
2003–2005 puh. 040 874 8315
juha.monkare@saunalahti.fi

Ritva Palokangas Mommolankaari 35, 32700 Huittinen
2003–2005 puh. 0400 132 106
kuikoky@dnainternet.net

Eeva-Riitta Sorvali Joutsenontie 526, 54230 Nuijamaa
2004–2006 puh. 040 756 6526
kalevi.sorvali@pp.inet.fi

Eero Tikkanen Sivulantie 80, 74700 Kiuruvesi
2004–2006 puh. 0400 962 100
eero3376@saunalahti.fi

LUOMULIITON TOIMIHENKILÖT

Arja Peltomäki puh. (019) 764 5411, 0500 153 154
toiminnanjohtaja arja.peltomäki@luomuliitto.fi

Tiina Ketola puh. (019) 764 5413, 040 718 1952
Luomulehden tiina.ketola@luomuliitto.fi
päätoimittaja

Inka Paananen puh. (019) 764 540,
järjestösihteeri 0400 340 392
inka.paananen@luomuliitto.fi

Heikki Koskimies puh. (06) 4163 449, 040 700 6314
vt. neuvonnan heikki.koskimies@proagria.fi
kehityspäällikkö